

Απόψεις και πρακτικές των εκπαιδευτικών σχετικά με τις δυσκολίες, τα εμπόδια και τις ανάγκες τους σε σχέση με την αποτελεσματική παράδοση του μαθήματος της Περιεκτικής Σεξουαλικής Διαπαιδαγώγησης (ΠΣΔ) στα σχολεία.

Έκθεση στα πλαίσια του ερευνητικού προγράμματος Implementing Mandatory Sexuality Education for Teens – ‘I’M SET’ (EEA/CY03/3.40)

Νοέμβριος 2014

CYPRUS
FAMILY
PLANNING
ASSOCIATION

REPUBLIC OF CYPRUS

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΚΥΠΡΟΥ

Ευρωπαϊκός Οργανισμός
για τα Ειδικά Χαρακτηριστικά
του Παιδιού

MEDITERRANEAN
INSTITUTE OF
GENDER STUDIES

Σημειώσεις

Ευχαριστίες στους ερευνητές Αντώνιος Καφά, Στάλω Λέστα και Δώρα Γεωργίου, για τη συμβολή τους στην ολοκλήρωση της παρούσας έρευνας

Χρηματοδοτικός Μηχανισμός του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (ΕΟΧ) 2009 - 2014

Μέσω του χρηματοδοτικού μηχανισμού ΕΟΧ και Νορβηγίας, η Ισλανδία, το Λιχτενστάιν και η Νορβηγία συνεισφέρουν στη μείωση της οικονομικής και κοινωνικής ανισότητας και στην ενδυνάμωση διμερών σχέσεων των Ευρωπαϊκών Χωρών. Οι τρεις αυτές χώρες συνεργάζονται στενά με την Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω της Συμφωνίας του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (ΕΟΧ). Για την περίοδο 2009-14, το ύψος χρηματοδότησης που προσφέρουν η Ισλανδία, το Λίχτενσταϊν και η Νορβηγία ανέρχεται στο ποσό των €1.79 δις, με τη Νορβηγία να προσφέρει το 97% του συνολικού ποσού. Τα κονδύλια είναι διαθέσιμα σε μη κυβερνητικούς οργανισμούς, σε ερευνητικά και εκπαιδευτικά ινστιτούτα, και στον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα των 12 πιο πρόσφατων μελών της ΕΕ, της Ελλάδας, της Πορτογαλίας και της Ισπανίας. Η ευρύτερη συνεργασία με τα Κράτη δότες δύναται να συνεχιστεί μέχρι το 2016. Κύριοι τομείς στήριξης είναι η προστασία του περιβάλλοντος και η κλιματική αλλαγή, έρευνα και υποτροφίες, κοινωνία των πολιτών, υγεία και παιδιά, ισότητα φύλων, δικαιοσύνη και πολιτιστική κληρονομιά. Περισσότερες πληροφορίες: <http://www.eeangofund.org.cy>

Περιεχόμενα

Σημειώσεις	2
Περιεχόμενα	3
1. Εισαγωγή	4
2. Η Έρευνα	6
3. Αποτελέσματα	8
Οι δυσκολίες και τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί, προκειμένου να είναι σε θέση να παραδώσουν αποτελεσματικά το μάθημα της Περιεκτικής Σεξουαλικής Διαπαιδαγώγησης.....	9
<i>Η περίπτωση των εκπαιδευτικών της Οικιακής Οικονομίας/ Αγωγής της Υγείας</i>	9
<i>Η περίπτωση των εκπαιδευτικών της Βιολογίας</i>	15
Οι διδακτικές ανάγκες των εκπαιδευτικών, προκειμένου να είναι σε θέση να παραδώσουν αποτελεσματικά το μάθημα της Περιεκτικής Σεξουαλικής Διαπαιδαγώγησης	19
<i>Η περίπτωση των εκπαιδευτικών της Οικιακής Οικονομίας/ Αγωγής της Υγείας</i>	19
<i>Η περίπτωση των εκπαιδευτικών της Βιολογίας</i>	22
Οι ανάγκες των εκπαιδευτικών σχετικά με το διδακτικό υλικό (περιεχόμενο, εγχειρίδιο, εκπαιδευτικό υλικό), προκειμένου να είναι σε θέση να παραδώσουν αποτελεσματικά το μάθημα της Περιεκτικής Σεξουαλικής Διαπαιδαγώγησης	24
<i>Η περίπτωση των εκπαιδευτικών της Οικιακής Οικονομίας/ Αγωγής της Υγείας</i>	24
<i>Η περίπτωση των εκπαιδευτικών της Βιολογίας</i>	26
4. Γενικές Διαπιστώσεις	30
Οι δυσκολίες και τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί, προκειμένου να είναι σε θέση να παραδώσουν αποτελεσματικά το μάθημα της Περιεκτικής Σεξουαλικής Διαπαιδαγώγησης.....	30
Οι διδακτικές ανάγκες των εκπαιδευτικών, προκειμένου να είναι σε θέση να παραδώσουν αποτελεσματικά το μάθημα της Περιεκτικής Σεξουαλικής Διαπαιδαγώγησης	33
Οι ανάγκες των εκπαιδευτικών σχετικά με το διδακτικό υλικό (περιεχόμενο, εγχειρίδιο, εκπαιδευτικό υλικό), προκειμένου να είναι σε θέση να παραδώσουν αποτελεσματικά το μάθημα της Περιεκτικής Σεξουαλικής Διαπαιδαγώγησης	35
5. Καταληκτικά Γενικού Τύπου Σχόλια	38
Οι δυσκολίες και εμπόδια των εκπαιδευτικών.....	38
Οι διδακτικές ανάγκες και προτεινόμενο διδακτικό υλικό.....	38
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α	40
Οδηγός Συζήτησης – Ομάδα Εστίασης Καθηγητριών/τών Βιολογίας και Οικιακής Οικονομίας/Αγωγής Υγείας.....	40

1. Εισαγωγή

Η παρούσα έκθεση επιχειρεί να επισημάνει τις απόψεις και τις πρακτικές των εκπαιδευτικών όσον αφορά την εφαρμογή της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης στα σχολεία, καθώς επίσης να αξιολογήσει και να αναγνωρίσει τις ανάγκες, τις δυσκολίες και τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί, προκειμένου να είναι σε θέση να παραδώσουν αποτελεσματικά το μάθημα της Περιεκτικής Σεξουαλικής Διαπαιδαγώγησης (ΠΣΔ). Συγκεκριμένα, η παρακάτω έκθεση εντάσσεται στα πλαίσια του ερευνητικού προγράμματος *IM SET: Implementing Mandatory Sexuality Education for Teens (EEA/CY03/3.40)*, το οποίο διεξάγεται από τον Κυπριακό Σύνδεσμο Οικογενειακού Προγραμματισμού (ΚΣΟΠ) σε συνεργασία με το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου, το Γραφείο της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού, το Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου (MIGS), και το Νορβηγικό Οργανισμό Sex og Politikk (SoP). Η παρακάτω μελέτη, σε συνδυασμό με την ανάδειξη των αντιλήψεων και των στάσεων των εφήβων της Κύπρου, καθώς και την προσπάθεια αποτύπωσης των αναγκών τους σε θέματα που άπτονται της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης κατά τη σχολική τους εκπαίδευση, επιχειρεί να αποτελέσει τη βάση για το σχεδιασμό ενός εκπαιδευτικού εγχειριδίου για εκπαιδευτικούς, το οποίο θα αποτελεί μια χρήσιμη πηγή εκπαιδευτικού υλικού στο πλαίσιο της εφαρμογής της Περιεκτικής Σεξουαλικής Διαπαιδαγώγησης.

Αρχικά, στην παρούσα έκθεση, αναφέρεται περιληπτικά η μέθοδος συλλογής και ανάλυσης των δεδομένων, σε μια προσπάθεια ανάδειξης της ερευνητικής διαδικασίας που ακολουθήθηκε. Ακολούθως, η προσοχή εστιάζεται στα κυριότερα αποτελέσματα που προκύπτουν από τα συλλεχθέντα δεδομένα και αφορούν τις απόψεις και πρακτικές των εκπαιδευτικών σχετικά με τις δυσκολίες, τα εμπόδια και τις ανάγκες τους σε σχέση με την αποτελεσματική διδασκαλία του μαθήματος της Περιεκτικής Σεξουαλικής Διαπαιδαγώγησης (ΠΣΔ) στα σχολεία. Τέλος, παρουσιάζονται οι γενικές διαπιστώσεις της έρευνας, όπως προκύπτουν από τα παρουσιαζόμενα αποτελέσματα, καθώς και κάποια καταληκτικά γενικού τύπου σχόλια. Αναφορικά, με τα παραπάνω, η παρουσίαση των αποτελεσμάτων της έρευνας είναι βασισμένη πάνω στους ακόλουθους τρεις πυλώνες:

- Οι δυσκολίες και τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί, προκειμένου να είναι σε θέση να διδάξουν αποτελεσματικά το μάθημα της Περιεκτικής Σεξουαλικής Διαπαιδαγώγησης
- Οι διδακτικές ανάγκες των εκπαιδευτικών, προκειμένου να είναι σε θέση να διδάξουν αποτελεσματικά το μάθημα της Περιεκτικής Σεξουαλικής Διαπαιδαγώγησης
- Οι ανάγκες των εκπαιδευτικών σχετικά με το διδακτικό υλικό (περιεχόμενο, εγχειρίδιο, εκπαιδευτικό υλικό), προκειμένου να είναι σε θέση να διδάξουν αποτελεσματικά το μάθημα της Περιεκτικής Σεξουαλικής Διαπαιδαγώγησης

2. Η Έρευνα

Παρακάτω, παρουσιάζεται, συνοπτικά, η μεθοδολογία εκπόνησης της παρούσας μελέτης, σε μια προσπάθεια ανάδειξης της διαδικασίας συλλογής και ανάλυσης των δεδομένων. Συγκεκριμένα, για την επίτευξη του παραπάνω στόχου, έχουν συλλεχθεί δεδομένα από τους εμπλεκόμενους εκπαιδευτικούς τους μαθήματος της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης. Ειδικότερα, στη συγκεκριμένη έρευνα έλαβαν μέρος τόσο οι καθηγητές/τριες της Βιολογίας όσο και καθηγητές/τριες της Οικιακής Οικονομίας/ Αγωγής Υγείας, μέσα από τη διαδικασία της μεθόδου των ομάδων εστίασης (focus groups). Συγκεκριμένα, τα δεδομένα στις ομάδες εστίασης συλλέγονται μέσω μιας ημί-δομημένης συνέντευξης που διεξάγεται σε ομαδικό επίπεδο, μέσω της συζήτησης. Στην προκειμένη φάση, είχαν διεξαχθεί 2 διαφορετικές ομάδες εστίασης σύμφωνα με το εκπαιδευτικό πεδίο των δυο ομάδων, δηλαδή μια ομάδα εστίασης μόνο με καθηγητές/τριες της Βιολογίας και μια ομάδα εστίασης μόνο με καθηγητές/τριες της Οικιακής Οικονομίας/ Αγωγής Υγείας. Σε κάθε ομάδα συμμετείχαν 15 άτομα. Για σκοπούς άντλησης των δεδομένων κατά τη διεξαγωγή των ομάδων εστίασης, είχαν κατασκευαστεί συγκεκριμένοι οδηγοί συζήτησης/ πρωτόκολλο συνέντευξης (βλέπε Παράρτημα Α) που περιλάμβαναν ερωτήσεις σχετικά με τα θέματα της μελέτης.

Μέσα και από την υποστηρικτική καθοδήγηση του ερευνητή, οι εκπαιδευτικοί κλήθηκαν να αξιολογήσουν και να αναγνωρίσουν τις ανάγκες, τις δυσκολίες και τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν, προκειμένου να είναι σε θέση να παραδώσουν αποτελεσματικά το μάθημα της Περιεκτικής Σεξουαλικής Διαπαιδαγώγησης (ΠΣΔ) στα σχολεία. Παράλληλα, κλήθηκε απαραίτητο να ενημερωθούν οι εκπαιδευτικοί ότι όλες οι πληροφορίες που είχαν δοθεί θα παρέμειναν απόλυτα εμπιστευτικές, σύμφωνα με τους κανόνες δεοντολογίας της έρευνας που διέπουν την εμπιστευτικότητα και το νόμο διαχείρισης προσωπικών δεδομένων. Γι' αυτό το σκοπό ζητήθηκε από όλους τους εκπαιδευτικούς να υπογράψουν ένα έντυπο συγκατάθεσης συμμετοχής στην έρευνα. Πρόσθετα, για σκοπούς ακριβέστερης καταγραφής και αποτελεσματικότερης ανάλυσης των στοιχείων που είχαν συλλεχθεί, η συζήτηση είχε ηχογραφηθεί. Οι ηχογραφήσεις είχαν χρησιμοποιηθεί μόνο για σκοπούς ανάλυσης των ερευνητικών δεδομένων και για την ετοιμασίας της έκθεσης της έρευνας. Επόμενο βήμα, αποτέλεσε η διαδικασία των απομαγνητοφωνήσεων, ενώ η

ανάλυση των δεδομένων βασίστηκε στη μέθοδο της ανάλυσης περιεχομένου (content analysis). Για σκοπούς πληροφόρησης, στη συγκεκριμένη μέθοδο, τα δεδομένα κωδικοποιούνται και αναλύονται σε συγκεκριμένες κατηγορίες και χαρακτηριστικά, σε μια προσπάθεια φανέρωσης του περιεχομένου και των ζητημάτων που ζητάει η εκάστοτε έρευνα.

3. Αποτελέσματα

Η παράθεση των αποτελεσμάτων βασίζεται στους τρεις προαναφερθέντες πυλώνες. Παρακάτω, θα αναφερθούν οι τρεις πυλώνες, με την παρουσίαση των δεδομένων όπως έχουν προκύψει στα πλαίσια της παραπάνω ερευνητικής διαδικασίας.

Οι δυσκολίες και τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί, προκειμένου να είναι σε θέση να παραδώσουν αποτελεσματικά το μάθημα της Περιεκτικής Σεξουαλικής Διαπαιδαγώγησης

Η περίπτωση των εκπαιδευτικών της Οικιακής Οικονομίας/ Αγωγής της Υγείας

Πριν αναφερθούμε στην αναγνώριση των κυριότερων εμποδίων και των κυριότερων δυσκολιών που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί, προκειμένου να είναι σε θέση να παραδίδουν αποτελεσματικά το μάθημα της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης, αξίζει να παραθέσουμε τον τρόπο με τον οποίο βιώνουν οι εκπαιδευτικοί την αναγκαιότητα του μαθήματος στα σημερινά σχολεία. Συγκεκριμένα, οι συμμετέχοντες εκπαιδευτικοί προσδιόρισαν διάφορους παράγοντες που εξυμνούν τη σημαντικότητα του μαθήματος της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης. Αρχικά, υποστήριξαν ότι στη συγκεκριμένη ηλικία των παιδιών, το μάθημα μπορεί να προσφέρει στήριξη και ενημέρωση, ειδικά σε περιπτώσεις στις οποίες τα παιδιά λαμβάνουν λανθασμένη γνώση και ενημέρωση, ή παραπληροφορούνται από τους συμμαθητές τους. Πρόσθετα, θεωρούν ότι το συγκεκριμένο μάθημα, ενδεχομένως να πληροφορήσει σωστά τους έφηβους στην περίπτωση που οι γονείς τους, αλλά και το ευρύτερο οικογενειακό και κοινωνικό τους περιβάλλον, αδυνατεί να συζητήσει και να αναφερθεί σε τέτοιου είδους θέματα, είτε εφόσον αποτελούν θέματα ταμπού, είτε λόγω διαφόρων κοινωνικών στερεοτύπων. Επιπρόσθετα, αξίζει να αναφέρουμε ότι για τους εκπαιδευτικούς, η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση μπορεί να επηρεάσει τη συμπεριφορά ενός παιδιού, ενώ μέσα από δεξιότητες, προβληματισμούς και ανάπτυξη της κριτικής σκέψης θα συνεισφέρει στη μελλοντική του ευημερία. Τα παρακάτω αποσπάσματα αποδεικνύουν την παραπάνω αναφορά:

Είναι παρά πολύ σημαντικό (το μάθημα) γιατί επηρεάζει όλη τη συμπεριφορά του ανθρώπου, και το πώς θα χειριστεί αυτά τα θέματα που επηρεάζουν την υγεία του, τη σωματική, τη ψυχολογική, την κοινωνική (Γυναίκα 1)

Είναι σαν αλυσίδα όλο αυτό και ουσιαστικά αφορά την εξέλιξη τους στο μέλλον (Γυναίκα Β)

Δεν παρέχονται μόνο γνώσεις, τα παιδιά παίρνουν και αναπτύσσουν δεξιότητες, τάσεις, προβληματίζονται, αναπτύσσουν κριτική σκέψη (Γυναίκα 3)

Αναφέρουν οι εκπαιδευτικοί πως οι θεματικές που απευθύνονται ειδικά στη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση των παιδιών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, και διδάσκονται από τους εκπαιδευτικούς της Οικιακής Οικονομίας/Αγωγής Υγείας είναι τα εξής:

- εφηβεία
- κοινωνικό φύλο,
- βιολογικό φύλο,
- οικογενειακός προγραμματισμός,
- αναπαραγωγική υγεία,
- και σεξουαλικά δικαιώματα.

Χαρακτηριστικό αποτελεί το γεγονός ότι οι εκπαιδευτικοί υποστήριξαν ότι η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση των παιδιών πρέπει να ξεκινάει σε πολύ πιο πρώιμη ηλικία, αναφερόμενοι στην ύπαρξη του μαθήματος από την πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Συγκεκριμένα, από τις απαντήσεις των συμμετεχόντων φάνηκε ότι η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση των παιδιών θα ήταν προτιμότερο να ξεκινάει από πολύ νωρίς, εφόσον οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί αντιλαμβάνονται ότι στις μέρες μας έχει αρχίσει να διαφαίνεται μια θετική αλλαγή της ευρύτερης κοινωνικής στάσης για θέματα που σχετίζονται με τη σεξουαλικότητα. Χαρακτηριστικές είναι οι δηλώσεις των εκπαιδευτικών που προσδίδουν περαιτέρω νόημα στην παραπάνω δήλωση:

Το έχουν παρατηρήσει και οι συνάδελφοι μου, ότι σιγά σιγά τα παιδιά είναι πολύ πιο έτοιμα να ενταχθούν σε τέτοιου είδους συζητήσεις, σε σχέση με το παρελθόν, στο οποίο δυσκολευόμασταν και εμείς (Γυναίκα 3)

Ναι βέβαια, είναι πιο φιλελεύθεροι οι γονείς, και οι μαθητές εξοικειώνεται και αυτοί περισσότερο (Γυναίκα 8)

Σε συνδυασμό και με τα παραπάνω, οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί της Οικιακής Οικονομίας δήλωσαν ότι νιώθουν άνετα να διδάξουν και να αναφερθούν σε θέματα που σχετίζονται με τη σεξουαλική υγεία και αγωγή. Συγκεκριμένα, για τους ίδιους, τόσο η αποδοχή των εφήβων αλλά και των κοινωνικών στάσεων για αρκετά θέματα, έδωσαν τη δυνατότητα στους εκπαιδευτικούς να διδάξουν το μάθημα με άνεση και οικειότητα. Πρόσθετα, νιώθουν αυτοπεποίθηση σε σχέση με το παρελθόν, εφόσον αρκετά από αυτά τα ζητήματα θεωρούνταν θέματα-ταμπού, ενώ σε συνδυασμό και με την εμπειρία που έχουν αποκτήσει, αρκετοί από αυτούς, θεωρούν ότι μπορούν ευκολότερα και ανετότερα να διδάξουν και να προσφέρουν το συγκεκριμένο μάθημα.

Όσον αφορά τη συνολική αξιολόγηση του μαθήματος από την σκοπιά των εκπαιδευτικών, οι δηλώσεις των συμμετεχόντων ποικίλουν. Σημειώνουν ότι και οι εκπαιδευτικοί της Βιολογίας είναι υπεύθυνοι για συγκεκριμένα κομμάτια/μέρη του μαθήματος της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης των εφήβων, όπως το αναπαραγωγικό σύστημα. Εντούτοις, αρκετοί υποστηρίζουν ότι οι εκπαιδευτικοί της Βιολογίας αναφέρονται στο συγκεκριμένο θέμα διαμέσου της επιστημονικής οδού, και γενικότερα με διάφορα θέματα που σχετίζονται με τη θεματική της Βιολογίας. Αντίθετα, οι εκπαιδευτικοί της Οικιακής Οικονομίας/Αγωγής της Υγείας υποστηρίζουν ότι προσπαθούν να εντάξουν τους έφηβους στη θεματική της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης, σε πιο ευρύ πλαίσιο, προσφέροντάς τους δεξιότητες, καθώς και τη δυνατότητα να προβληματιστούν μέσω της κριτικής σκέψης.

Πάντως, σύμφωνα με τις απαντήσεις των εκπαιδευτικών, εκείνο που χρήζει βελτίωσης είναι η επιμόρφωση των ατόμων που διδάσκουν το συγκεκριμένο μάθημα. Χαρακτηριστικά, οι εκπαιδευτικοί δηλώνουν ότι τόσο τα σεμινάρια όσο και οι επιπρόσθετες επιμορφώσεις, θα τους προσφέρουν την ευκαιρία να εμπλουτίσουν την υφιστάμενη γνώση για ζητήματα που σχετίζονται με ένα τόσο ευαίσθητο θέμα, με απώτερο σκοπό την περαιτέρω προσφορά και στήριξη των εφήβων σε θέματα της σεξουαλικής τους υγείας και αγωγής. Συγκεκριμένα, αναζητούν επιμόρφωση σε ευαίσθητα θέματα μέσα από συγκεκριμένες κατευθυντήριες γραμμές για τον τρόπο προσέγγισής τους. Ενώ, προσθέτοντας, αναγνωρίζουν ότι η επιμόρφωση θα ενισχύσει

την αυτοπεποίθησή τους για τη διδασκαλία του συγκεκριμένου μαθήματος. Αντιπροσωπευτικό του παραπάνω αποτελεί το σχόλιο μιας εκπαιδευτικού:

Συνέχεια (τα παιδιά) βρίσκουν καινούργιες απορίες ή έχουν καινούργιες απόψεις, η κοινωνία αλλάζει και έχει παραπάνω ανάγκες...(Γυναίκα Β)

Πέρα από τα παραπάνω, μια σημαντική πτυχή που προκύπτει και σχετίζεται με τις δυσκολίες και τα εμπόδια κατά την αποτελεσματικότερη διδασκαλία του μαθήματος της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης σχετίζεται με το διδακτικό χρόνο. Τα παρακάτω αποσπάσματα δικαιολογούν την παραπάνω δήλωση, παρουσιάζοντάς με σαφήνεια το ζήτημα που σχετίζεται με το διδακτικό χρόνο:

Δεν έχουμε το χρόνο να διδάξουμε. Χρειάζεσαι πάνω από μια ώρα την εβδομάδα για να διδάξεις αυτό το μάθημα (Γυναίκα, 11)

Δεν μπορείς ένα τέτοιο μάθημα να το περιορίσεις μέσα σε ένα δίμηνο ή τρίμηνο. Αυτό μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι αν θέλουμε σωστή σεξουαλική διαπαιδαγώγηση δεν μπορούμε να περιοριστούμε στην μια περίοδο την εβδομάδα. Ουσιαστικά αυτό δεν γίνεται (Γυναίκα, 8)

Τρεις περίοδοι για τη διδασκαλία του μαθήματος. Αν θέλουμε να μορφώσουμε σωστά τα παιδιά δεν μπορούν να ακούν για αυτά τα θέματα μια φορά την εβδομάδα, στο εξωτερικό υπάρχει συστηματικό μάθημα από την αρχή της χρονιάς μέχρι το τέλος (Γυναίκα 1)

Πάντως, ένα ακόμη δύσκολο ζήτημα που φαίνεται να αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί σχετίζεται με τη διδασκαλία ευαίσθητων θεματικών όπως είναι ο αυνανισμός, η ονειρώξη, η ομοφυλοφιλία, περιστατικά βίας και η ανεπιθύμητη εγκυμοσύνη. Σύμφωνα με τις απαντήσεις που δόθηκαν από τους εκπαιδευτικούς, οι ίδιοι αναγνωρίζουν την ιδιαιτερότητα τέτοιων θεμάτων σε σχέση και με το υπόβαθρο των μαθητών και κατ' επέκταση με την άνεσή τους κατά τη διδασκαλία τους. Για να γίνει περισσότερο κατανοητό το παραπάνω, παραθέτουμε αυτούσια τα αποσπάσματα των εκπαιδευτικών που αναφέρονται στην παραπάνω δήλωση:

Δεν είναι και το πιο άνετο να μιλώ εγώ προσωπικά για τέτοια θέματα, φοβούμενη να μην υπερβώ τη γραμμή, και συνέχεια σκέφτομαι να μην προσβάλλω κάποιον. Σκεφτείτε πόσες διαφορετικές περιπτώσεις παιδιών μπορεί να έχουν διαφορετικές εμπειρίες. Νιώθω άνετα να απαντήσω σύμφωνα με τις γνώσεις μου, αλλά μαγκωμένη για συγκεκριμένα θέματα (Γυναίκα 4)

Τέτοιου είδους ευαίσθητα θέματα, καλό θα ήταν να τα αφήναμε σε μεταγενέστερο στάδιο. Να ξεκινούσαμε με κάτι άλλο, να μάθουμε την τάξη, να υπάρχει εξοικείωση μεταξύ μαθητή με τον καθηγητή και αντίστροφα (Γυναίκα 8)

Εγώ είχα περιστατικό, όταν μιλούσαμε για θέματα βίας, και ένα παιδί μου ανέφερε ότι το έχουν χτυπήσει τόσο πολύ μέσα στην οικογένειά του, που πλέον δεν νιώθει πόνο. Ειλικρινά, δεν ήξερα πως να χειριστώ μια τέτοιου είδους κατάσταση (Γυναίκα Α)

Επομένως, όπως προκύπτει από τα παραπάνω, μια ακόμη δυσκολία των εκπαιδευτικών κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας του μαθήματος της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης σχετίζεται με την απουσία γνώσης και πληροφόρησης για τις ζωές των μαθητών τους. Για αρκετούς από τους εκπαιδευτικούς, η έλλειψη γνώσης για το μαθητικό πληθυσμό και τα βιώματα του καθενός τους προκαλεί την ανησυχία ότι πιθανόν αγγίζουν θέματα που επανατραυματίζουν τους μαθητές που έχουν ήδη περάσει επώδυνες σχετικές εμπειρίες. Επομένως, για τους ίδιους, σημαντική παράμετρος, αποτελεί η γνωριμία ενός εκπαιδευτικού με τους μαθητές του. Τα παρακάτω σχόλια είναι αντιπροσωπευτικά:

Αν υπήρχε η δυνατότητα να ξέρεις τι πρόβλημα κουβαλά ο καθένας πάνω στην πλάτη του, ίσως να ήσουν πιο άνετος στο πως να εκφραστείς, χωρίς να θίγεις συγκεκριμένες καταστάσεις (Γυναίκα 9)

Δεν μας τα λένε όλα. Γνωρίζουμε αρκετά πράγματα, αλλά έχει κάποια πράγματα που σίγουρα κρύβουν οι ίδιες οι οικογένειες (Γυναίκα 2)

Πέρα από τα παραπάνω, ένα ακόμη σημαντικό θέμα που δυσχεραίνει τη διδασκαλία του συγκεκριμένου μαθήματος, σχετίζεται με τη θεματική του σεξουαλικού προσανατολισμού και ειδικά στα θέματα ομοφυλοφιλίας. Ειδικότερα, οι εκπαιδευτικοί δηλώνουν ότι θεωρούν

το συγκεκριμένο θέμα ευαίσθητο, θέμα-ταμπού και ενίοτε συγκρουσιακό. Για παράδειγμα κάποιοι εκπαιδευτικοί αναφέρουν τα εξής:

Εμένα με δυσκολεύει το θέμα γιατί είναι ευαίσθητη ηλικία και δεν θέλεις να τους προσβάλλεις, ούτε να το κάμεις μεγάλο θέμα (Γυναίκα 14)

Εγώ έρχομαι αρκετές φορές σε σύγκρουση μαζί τους (Γυναίκα 10)

Κάποιοι ακόμη, θεωρούν ότι είναι ανώμαλο, είναι αμαρτία, συνδέοντας το με τη θρησκεία, ενώ άλλοι έχουν ρατσιστική αντιμετώπιση (Γυναίκα 9)

Εντάξει, παίζουν ρόλο και τα στερεότυπα της κοινωνίας μας (Γυναίκα 2)

Πρόσθετα, αρκετοί εκπαιδευτικοί αναγνωρίζουν την ύπαρξη ομοφυλόφιλων παιδιών μέσα στην τάξη τους, προσπαθώντας να ενημερώσουν το σύνολο των μαθητών για θέματα ομοφυλοφιλίας, με στόχο την πρόληψη του σχολικού εκφοβισμού. Συγκεκριμένα, οι ίδιοι, αναγνωρίζουν τη δυσκολία ενασχόλησης και αναφοράς θεμάτων ομοφυλοφιλίας, ειδικά στην περίπτωση που βιώνουν περιστατικά με μαθητές με μη-ετεροφυλόφιλη εικόνα. Τα παρακάτω αποσπάσματα είναι χαρακτηριστικά:

Είναι δύσκολο να αναφερθείς σε τέτοια θέματα όταν έχουμε περιστατικά με περιπτώσεις ομοφυλοφιλίας μέσα στην τάξη. Για παράδειγμα, οι υπόλοιποι (μαθητές) θα γελάσουν και ίσως πειράξουν το μαθητή. Αυτό είναι δύσκολο για να το αντιμετωπίσουμε (Γυναίκα 5)

Γι' αυτό το σκοπό, οι εκπαιδευτικοί αναγνωρίζουν το ρόλο τους στην ορθή διαπαιδαγώγηση των παιδιών μέσα από την κριτική προσέγγιση του θέματος, αν και αναφέρονται σε περιπτώσεις συναδέλφων τους, οι οποίοι σχολιάζουν αρνητικά τέτοια θέματα, προβάλλοντας δικά τους στερεότυπα, προκαταλήψεις και θέματα ταμπού. Με άλλα λόγια, τα πιστεύω των εκπαιδευτικών, ενδεχομένως να επηρεάζουν τη διδασκαλία τέτοιων ζητημάτων, χωρίς όμως να αποτελούν εμπόδιο. Πάντως, επισημαίνουν ότι η συνεχής τριβή σε ζητήματα που αφορούν τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση των παιδιών, τους κάνουν να ξεπερνούν κάποια θέματα-ταμπού ή προκαταλήψεις που κουβαλούν, με επακόλουθο να διδάξουν το μάθημα αποτελεσματικότερα. Τέλος, οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί αναγνωρίζουν το στηρικτικό έργο που προσφέρει, σε κάποιες περιπτώσεις, η διεύθυνση

του σχολείου. Τέλος, κάποιιοι γονεΐς φαίνεται να ενοχλούνται από τη διδασκαλία τέτοιων ζητημάτων, ενώ άλλοι νιώθουν ανακουφισμένοι στη σκέψη ότι τα παιδιά τους θα ενημερωθούν για τέτοιου είδους ζητήματα.

Η περίπτωση των εκπαιδευτικών της Βιολογίας

Για τους εκπαιδευτικούς της Βιολογίας, το μάθημα της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης είναι πάρα πολύ σημαντικό. Διαμέσου του συγκεκριμένου μαθήματος, οι έφηβοι μπορούν να ενημερώνονται για θέματα που αφορούν το σώμα τους, τη σεξουαλική τους υγεία και άλλα. Χαρακτηριστικά είναι τα παρακάτω αποσπάσματα κάποιων εκπαιδευτικών:

Είναι πάρα πολύ σημαντικό να γνωρίσουν το σώμα τους, Είναι καλά να ξέρουν τι συμβαίνει στη σχέση τους με το άλλο φύλο, ποια είναι τα όρια που πρέπει να σταματήσουν σε θέματα σχέσης και επαφής στην ηλικία που βρίσκονται (Γυναϊκά 3)

Είναι καθήκον μας να ενημερώσουμε τους μαθητές όσο αφορά τις συνέπειες, για παράδειγμα την εγκυμοσύνη και τις αρρώστιες. Τουλάχιστον να μπορούν να κρίνουν από μόνοι τους, ποτέ θέλουν να μπουν σε αυτή τη διαδικασία. Πρέπει να γνωρίζουν τι σημαίνει αρχίζω τη σεξουαλική μου ζωή και να ξέρουν να προσέχουν. Με το να αγνοούμε εμείς (οι εκπαιδευτικοί) ότι υπάρχει το σεξ στα σχολεία, απλά δαιωνίζουμε το πρόβλημα των εγκυμοσύνων και των σεξουαλικών μεταδιδόμενων νοσημάτων (Αντρας 2)

Αναφέρουν πως τα θέματα που διδάσκονται από τους εκπαιδευτικούς της Βιολογίας και σχετίζονται με τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση είναι τα εξής:

- το γεννητικό σύστημα,
- η γονιμοποίηση,
- ο τοκετός,
- η έμμηνος ρύση,
- η εφηβεία,

- η εξωσωματική γονιμοποίηση,
- η υποβοηθούμενη αναπαραγωγή,
- η βιοηθική,
- ο ιός του HIV, καθώς και άλλα σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα.

Για τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς της Βιολογίας τέτοιου είδους θέματα πρέπει να περιλαμβάνονται στο αναλυτικό πρόγραμμα, εφόσον αποτελούν σημαντική προσπάθεια πρόληψης και πληροφόρησης σε ενδεχόμενες αρνητικές επιπτώσεις των εφήβων που σχετίζονται με τη σεξουαλική υγεία και αγωγή. Ακόμη, σύμφωνα με τους ίδιους, δίνεται η ευκαιρία στα παιδιά να λάβουν τις σωστές πληροφορίες, να λύσουν απορίες σχετικά με τη σεξουαλική επαφή, την ανεπιθύμητη εγκυμοσύνη ή να αντιληφθούν σωματικές καταστάσεις που θεωρούν ότι δεν είναι φυσιολογικές για την ηλικία τους. Παράλληλα πιστεύουν ότι η σωστή πληροφόρηση ενδυναμώνει τους έφηβους ώστε να μπορούν να χειριστούν σωστά καταστάσεις που μπορεί να προκύψουν. Αντιπροσωπευτικό του παραπάνω, αποτελούν τα παρακάτω σχόλια των εκπαιδευτικών:

Είναι ο μόνος τρόπος να έρθουν σε επαφή με κάποιον ενήλικο άτομο, το οποίο είναι πλήρως καταρτισμένο για να τους λύσει όλες τις απορίες. Ούτε καν ο γονιός δεν θα μπορούσε να τις λύσει (Αντρας 2)

Είναι σημαντικό, εφόσον φαίνεται να καταφεύγουν και στο ίντερνετ για να βρουν απαντήσεις (Γυναίκα 1)

Μέσα από την τριβή τους σε τέτοια θέματα, τα παιδιά ωριμάζουν συναισθηματικά, και δυναμώνουν έτσι ώστε να μπορούν να χειριστούν σωστά οτιδήποτε προκύψει (Γυναίκα 6)

Πάντως, οι εκπαιδευτικοί της Βιολογίας δηλώνουν πως νιώθουν πολύ άνετα να διδάξουν ζητήματα που σχετίζονται με τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση των παιδιών, εφόσον βλέπουν τελείως επιστημονικά τη θεματική και διδασκαλία των ζητημάτων της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης. Επιπλέον, νιώθουν πλήρως καταρτισμένοι κατά τη διδασκαλία τέτοιων ζητημάτων. Χαρακτηριστικά είναι τα λεγόμενα των εκπαιδευτικών:

Τα βλέπουμε επιστημονικά τα θέματα. Δεν τα βλέπουμε με πονηρό μάτι (Γυναίκα 5)

Τα παιδιά ακούγοντας ένα καθηγητή της Βιολογίας να μιλά για αυτά τα θέματα με επιστημονικό και με φυσικό τρόπο, τους μεταδίδουμε αμέσως κάτι το φυσιολογικό, το οποίο δεν πρέπει να ντρέπονται... (Γυναίκα 6)

Πέρα από τα παραπάνω, οι εκπαιδευτικοί δηλώνουν ότι υπάρχουν συγκεκριμένα ζητήματα που φαίνεται να αποτελούν ευαίσθητα θέματα για τα παιδιά, με αποτέλεσμα να δυσκολεύονται οι ίδιοι να τα διδάξουν. Τέτοια ζητήματα σχετίζονται κυρίως με τα σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα, εφόσον, σύμφωνα με τις απαντήσεις τους, πρέπει να ενημερώσεις και να κεντρίσεις το ενδιαφέρον των παιδιών για ένα τέτοιο σημαντικό ζήτημα. Επιπλέον, υποστηρίζουν ότι σημαντικό ρόλο για τη διδασκαλία συγκεκριμένων ζητημάτων αποτελεί η κριτική σκέψη, ενώ δηλώνουν ότι μέχρι σήμερα δεν υπήρχαν αντιδράσεις από τους γονείς για τη διδασκαλία και αναφορά στα ζητήματα που σχετίζονται με τη σεξουαλική υγεία. Χαρακτηριστικά είναι τα παρακάτω αποσπάσματα που δικαιολογούν την παραπάνω αναφορά:

Οι γονείς αφήνουν τα παιδιά τους να τους διδάξουμε τέτοια θέματα. Μέχρι τώρα δεν είχα καμία αντίδραση, προσωπικά εγώ δεν ξέρω κάτι (Γυναίκα 9)

Να καταθέσω κάτι σε σχέση με αυτό. Την πρώτη χρονιά που είχα διδάξει το κεφάλαιο, μια μητέρα με πήρε τηλέφωνο, εμένα προσωπικά για να μου δώσει συγχαρητήρια. Επειδή αναφέρθηκα σε τέτοιου είδους ζητήματα (Γυναίκα 7)

Πέρα από τα παραπάνω, όσον αφορά τις κυριότερες δυσκολίες που αντιμετωπίζουν, οι εκπαιδευτικοί της Βιολογίας, όπως και οι καθηγητές/τριες Οικιακής Οικονομίας, αναφέρονται στον ελάχιστο διδακτικό χρόνο που δίνεται για τη διδασκαλία των συγκεκριμένων ζητημάτων. Επίσης, υποστηρίζουν ότι το συναισθηματικό κομμάτι των εφήβων απουσιάζει παντελώς από τη διδασκαλία του μαθήματος της Βιολογίας. Ειδικότερα, θεωρούν ότι λόγω και της έλλειψης του διδακτικού χρόνου δεν μπορούν να αναφερθούν στο συναισθηματικό και κοινωνικό κομμάτι της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης των παιδιών, το οποίο είναι εξίσου σημαντικό.

Προσθετά, δηλώνουν και υποστηρίζουν ότι υπάρχουν περιπτώσεις παιδιών που δεν είναι έτοιμα να ακούσουν κάποιες συζητήσεις ή θεματικές που αφορούν τα συγκεκριμένα ζητήματα. Για παράδειγμα, μια εκπαιδευτικός αναφέρθηκε στην περίπτωση μιας μαθήτριας που δεν επιθυμούσε να παρακολουθήσει το μάθημα, λόγω θρησκευτικών ή κοινωνικών στερεοτύπων, με αποτέλεσμα η συγκεκριμένη εκπαιδευτικός να αναγκαστεί να διακόψει το μάθημα. Τέλος, οι εκπαιδευτικοί της Βιολογίας δηλώνουν ότι οποιεσδήποτε δυσκολίες και αν αντιμετωπίζουν, μπορούν να λυθούν λόγω της άριστης πανεπιστημιακής τους κατάρτισης. Ενώ, δηλώνουν ότι με βάσει τις γνώσεις που κατέχουν, δεν αφήνουν τις οποιεσδήποτε θρησκευτικές και πολιτικές πεποιθήσεις τους να επηρεάσουν τις γνώσεις τους.

Οι διδακτικές ανάγκες των εκπαιδευτικών, προκειμένου να είναι σε θέση να παραδώσουν αποτελεσματικά το μάθημα της Περιεκτικής Σεξουαλικής Διαπαιδαγώγησης

Η περίπτωση των εκπαιδευτικών της Οικιακής Οικονομίας/ Αγωγής της Υγείας

Όσον αφορά τον τρόπο με τον οποίο διδάσκεται σήμερα το μάθημα της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης, οι εκπαιδευτικοί της Οικιακής Οικονομίας/ Αγωγής της Υγείας, δήλωσαν ότι έχει εξελιχθεί αρκετά. Ειδικότερα, διαπιστώνουν ότι η παραδοσιακή διδασκαλία δεν μπορεί να προσεγγίσει θέματα που σχετίζονται με τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση των παιδιών. Αντίθετα, υποστηρίζουν ότι τα καινούργια σχολικά εγχειρίδια, η συνεργατική μάθηση αλλά και διάφορες σύγχρονες διαδραστικές/βιωματικές μεθοδολογικές προσεγγίσεις, όπως είναι η δραματοποίηση, οι μελέτες περίπτωσης, τα βίντεο, η συζήτηση, η υπόδοση ρόλων, η δημιουργία αφίσας και άλλα, αποτελούν τη νέα διδακτική προσέγγιση του συγκεκριμένου μαθήματος. Επιπρόσθετα, υποστηρίζουν ότι η διδασκαλία των συγκεκριμένων ζητημάτων πρέπει να διεξάγεται μέσω της βιωματικής μάθησης, του προβληματισμού και μέσω της ομαδικής συζήτησης των μαθητών. Χαρακτηριστικά είναι τα παρακάτω αποσπάσματα που αποδεικνύουν την παραπάνω αναφορά.

Μέσω βιωματικής μάθησης, βιωματικές δραστηριότητες και εμείς να έχουμε κάπως πιο καθοδηγητικό ρόλο (Γυναίκα 1)

Μπορούν μεταξύ τους (οι μαθητές) να μάθουν πάρα πολλά πράγματα, μέσω της ομάδας τους και συζητώντας, να γίνεται ο προβληματισμός μεταξύ τους, και εμείς να καθοδηγούμε με τον τρόπο μας. Ουσιαστικά το μάθημα να το κάνουν οι μαθητές μόνοι τους (Γυναίκα 1)

Πρόσθετα, για τους ίδιους, ο διαδραστικός χαρακτήρας του μαθήματος της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης μπορεί να συνεισφέρει στην εξοικείωση και ανταλλαγή απόψεων καθώς και στη γνωστική ανάπτυξη των μαθητών. Ακόμη, δηλώνουν ότι δεν πρέπει το συγκεκριμένο μάθημα να βαθμολογείται, υποστηρίζοντας ότι κάτι τέτοιο ήδη γίνεται τόσο

σε παγκόσμιο όσο και σε πανευρωπαϊκό επίπεδο. Παράλληλα, η μέθοδος peer education, μέσω της οποίας οι μεγαλύτεροι μαθητές μπορούν να επηρεάζουν τους μικρότερους μαθητές για θέματα που σχετίζονται με τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση, θα μπορούσε να ενταχθεί ως μέθοδος της διδασκαλίας του συγκεκριμένου μαθήματος.

Εκτός από τα παραπάνω, μια ακόμη διδακτική ανάγκη των εκπαιδευτικών σχετικά με τα θέματα διδασκαλίας της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης σχετίζεται με τη πρακτική διδασκαλία των θεμάτων της σεξουαλικής υγείας. Εντούτοις, αναγνωρίζουν ότι η πρακτική διδασκαλία, ενδεχομένως, να επιφέρει αντιδράσεις, κυρίως από τους γονείς. Συγκεκριμένα, τα παρακάτω αποσπάσματα αποδεικνύουν την παραπάνω αναφορά:

Θα ήθελα να δείξω πως τοποθετείται το αντρικό προφυλακτικό ή πως χρησιμοποιείται. Αυτό δεν το κάνω. Πέρα από την διαφάνεια σε μια παρουσίαση, θα ήταν ίσως κατάλληλο για την ηλικία τους να δείξουμε πως τοποθετείται (Γυναίκα 2)

Αν συνεννοηθώ και έχω τη στήριξη από τη διεύθυνση, θα μπορώ να δουλέψω (σε τέτοια πρακτικά θέματα). Αν δεν έχω τη στήριξη όμως όχι (Γυναίκα 7)

Σίγουρα, αν έρθει κατευθείαν από το Υπουργείο μια εγκύκλιος που να λέει ότι μπορείς να χρησιμοποιήσεις συγκεκριμένα μέσα ή ένα (βοηθητικό κουτί με σύνεργα) που έχει όλα τα κατάλληλα, θα μπορούμε να το χρησιμοποιούσαμε και θα ήταν ευλογία, χωρίς να μπλέξουμε (Γυναίκα Α)

Ακόμη, οι εκπαιδευτικοί δηλώνουν ότι κοινές συναντήσεις μεταξύ των γονιών και των μαθητών θα πρόσφεραν περαιτέρω νόημα στην ουσιαστική διδασκαλία του μαθήματος της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης. Διαφορετικά, να γίνεται ξεχωριστή επιμόρφωση τέτοιων ζητημάτων και στους γονείς, είτε οι ίδιοι να παρακολουθούν τα μαθήματα μαζί με τα παιδιά τους.

Πάντως, αυτό που φαίνεται ότι χρειάζονται περισσότερο οι εκπαιδευτικοί Οικιακής Οικονομίας είναι η ενίσχυση των μέσων και βοηθητικών υλικών. Συγκεκριμένα, αναζητούν βοηθητικά υλικά (πχ. κουτί με σύνεργα/kit), καθώς και διάφορα εποπτικά μέσα και βίντεο. Ενώ, για την καλύτερη και αποτελεσματικότερη διδασκαλία του μαθήματος της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης, η περαιτέρω στήριξη και επιμόρφωση σε θέματα που

σχετίζονται με τις συναισθηματικές/ ψυχολογικές καταστάσεις και βιώματα των εφήβων, καθώς και ο αποτελεσματικός χειρισμός τους. είναι αναγκαία. Χαρακτηριστικά είναι τα παρακάτω αποσπάσματα που υποδηλώνουν την παραπάνω ανάγκη:

Εγώ εκείνο που αισθάνομαι ότι λείπει, είναι ο τρόπος για το πως να χειριζόμαστε καταστάσεις πιο ευαίσθητες, δηλαδή θέματα ψυχολογίας...Δηλαδή πως μπορώ εγώ να δράσω, να έχω στήριξη σε αυτό που πραγματικά υπάρχει ανάγκη. Ναι, μπορούμε να βρούμε έγκυρες πληροφορίες από παντού, αλλά το θέμα είναι ο καθένας μας πως χειρίζεται τις παραπάνω καταστάσεις, γιατί σίγουρα λέμε ότι κάνουμε το καλύτερο, μέχρι να αντιμετωπίσουμε το πρόβλημα. Σίγουρα θέλουμε στήριξη (Γυναίκα 2)

Ναι! Αν υπάρχει σίγουρα και σε ένα σχολείο ένας εκπαιδευτικός ψυχολόγος, δίπλα μας για να αντιμετωπίσουμε πράγματα, που εμείς σίγουρα δεν μπορούμε ή με κάποιο τρόπο να ενισχύσει το έργο μας. Αν για παράδειγμα, ξεκινήσουμε με κάτι και θεωρήσουμε ότι δεν μπορούμε να το αντιμετωπίσουμε, να το αναλάβει κάποιος ειδικός (Γυναίκα 1)

Τέλος, όπως φάνηκε και παραπάνω, η ελλιπής επιμόρφωση μέσω των συχνών σεμιναρίων και βιωματικών εργαστηρίων, αποτελεί ένα ανασταλτικό παράγοντα σχετικά με τη διδασκαλία του μαθήματος της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης. Όπως δηλώνουν οι εκπαιδευτικοί, η ανάγκη για επιμόρφωση και ενημέρωση για θέματα που σχετίζονται με τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση των παιδιών είναι αναγκαία. Όπως φάνηκε από τις δηλώσεις τους, χρειάζονται περισσότερη επιμόρφωση σε θέματα που σχετίζονται με τα περιστατικά σεξουαλικής βίας, ανεπιθύμητης εγκυμοσύνης, βιολογικού και κοινωνικού φύλου, και θέματα σεξουαλικού προσανατολισμού. Συγκεκριμένα, η ανάγκη τους εστιάζεται στη συχνότερη ύπαρξη κυρίως βιωματικών εργαστηρίων και σεμιναρίων, καθώς και σεμιναρίων μη-τυπικής εκπαίδευσης που σχετίζονται με τα θέματα της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης. Το παρακάτω σχόλιο μπορεί να θεωρηθεί ως αντιπροσωπευτικό των εκπαιδευτικών:

Απλά νομίζω ότι αυτό που θέλουμε όλοι είναι συγκεκριμένη επιμόρφωση, συγκεκριμένα βιωματικά εργαστήρια που να αφορούν αυτό το θέμα, τα

προβλήματα. Ίσως από επιστήμονες του εξωτερικού, και γενικά περισσότερες και τακτικότερες επιμορφώσεις (Γυναίκα 1)

Η περίπτωση των εκπαιδευτικών της Βιολογίας

Οι εκπαιδευτικοί της Βιολογίας υποστηρίζουν ότι σήμερα το μάθημα της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης διδάσκεται με όλα τα σύγχρονα μέσα όπως το διαδίκτυο, βίντεο, animation κλπ. Πρόσθετα, δηλώνουν ότι η παραδοσιακή διδακτική μεθοδολογία είναι ξεπερασμένη και ότι δεν συμβαδίζει με τα νέα αναλυτικά προγράμματα, ενώ υποστηρίζουν ότι και οι μαθητές εμπλέκονται κατά τη διάρκεια διδασκαλίας του μαθήματος. Ειδικότερα, υποστηρίζουν ότι οι μαθητές δουλεύουν χωρισμένοι σε ομάδες, μέσω και της συνεργατικής μάθησης, ενώ χρησιμοποιούν εγκεκριμένα βίντεο, εγχειρίδια και μέσα διδασκαλίας. Ακόμη, οι εκπαιδευτικοί της Βιολογίας θεωρούν τους εαυτούς τους πλήρως καταρτισμένους, για να διδάξουν το συγκεκριμένο μάθημα, σε σχέση με τους εκπαιδευτικούς της Οικιακής Οικονομίας/ Αγωγής της Υγείας.

Εντούτοις, σε γενικές γραμμές, αναφέρουν ότι η περαιτέρω προσέγγιση του μαθήματος μέσω βιωματικών εργαστηρίων και δραστηριοτήτων, θα εξυπηρετούσε ακόμη περισσότερο το σκοπό της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης των παιδιών. Επιπρόσθετα, η δημιουργία μικρότερων ομάδων μαθητών, θα εξυπηρετούσε καλύτερα το συγκεκριμένο μάθημα. Για παράδειγμα ένας εκπαιδευτικός αναφέρει τα εξής:

Δηλαδή, η οικιακή οικονομία δουλεύει με 10-12 μαθητές, εμείς δουλεύουμε με 25. Αν μπορούσαμε το ίδιο μάθημα που κάνουμε εμείς τώρα να το κάνουμε με 12 μαθητές, σίγουρα τα αποτελέσματα θα ήταν ακόμα καλύτερα (Άντρας 3)

Πέρα από τα παραπάνω, οι εκπαιδευτικοί δηλώνουν την ανάγκη να διδάξουν το μάθημα με διάφορους τρόπους μη τυπικής μάθησης. Για παράδειγμα, επιθυμούν να προσφερθούν στους μαθητές τους τη δυνατότητα να διδαχθούν έξω από τα πλαίσια της σχολικής αίθουσας. Εντούτοις, όπως φαίνεται από τις δηλώσεις των εκπαιδευτικών, υπάρχουν αρκετές ενστάσεις από τη διεύθυνση των σχολείων για τη δυνατότητα επίσκεψης ή και εκδρομής σε διάφορους χώρους που ενδεχομένως να μπορούσαν να

στηρίζουν και να πληροφορήσουν τους μαθητές για θέματα που σχετίζονται με τη σεξουαλική διαπαιδαγώγησή. Χαρακτηριστικά μια εκπαιδευτικός αναφέρει τα εξής:

Θα έπρεπε να ενταχθούν στο αναλυτικό πρόγραμμα (Γυναίκα 3)

Εγώ, ήθελα να πάρω του μαθητές μου σε μια έκθεση. Ο διευθυντής μου είπε αν πάω θα πρέπει να αναπληρώσω τις ώρες μου (Γυναίκα 2)

Πάντως, όπως οι ίδιοι δηλώνουν, εκείνο που απουσιάζει από την επιμόρφωσή τους, προκειμένου να είναι σε θέση να παραδώσουν αποτελεσματικότερα το μάθημα της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης, σχετίζεται με το συναισθηματικό κομμάτι και ιδιαίτερα με την ανάγκη συγκεκριμένων δραστηριοτήτων που να σχετίζονται με συναισθηματικά ζητήματα. Συγκεκριμένα, από τις απαντήσεις των εκπαιδευτικών της Βιολογίας, διαφάνηκε ότι τους απασχολούν θέματα συναισθηματικής προσέγγισης των μαθητών,. Ειδικότερα, ενώ έχουν την κατάρτιση σε θέματα που σχετίζονται με το βιολογικό κομμάτι της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης, υστερούν σε θέματα ψυχολογικής και συναισθηματικής στήριξης. Χαρακτηριστικά είναι τα παρακάτω αποσπάσματα που δικαιολογούν την παραπάνω αναφορά:

Να το πω απλά! Νομίζω (στήριξη) στο συναισθηματικό κομμάτι. Μπορεί να χρειαζόμαστε μια συζήτηση με ένα ψυχολόγο για το πως θα προσεγγίσουμε παραπάνω τους μαθητές, όσο αφορά το συναισθηματικό κυρίως θέμα. Είμαστε πάρα πολύ καλοί στα πρακτικά ζητήματα, αυτό το γνωρίζουμε όλοι. Το θέμα είναι το συναισθηματικό και είναι λίγο δύσκολο (Γυναίκα 5)

Όταν έκανα το μάθημα, κάποια κορίτσια μου έλεγαν «μα κυρία εμείς νιώθουμε έτσι», «μα κυρία νιώθουμε πίεση». Νιώθω ότι δεν μπορώ να συνδέσω το συναισθηματικό κομμάτι... (Γυναίκα 6)

Σε γενικές γραμμές, οι εκπαιδευτικοί της Βιολογίας, όπως και οι εκπαιδευτικοί Οικιακής Οικονομίας, υποστηρίζουν ότι διάφορα σεμινάρια και κατάρτιση σε θέματα που σχετίζονται με τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση υπάρχουν. Εντούτοις, δηλώνουν την ανυπαρξία σεμιναρίων ή εργαστηρίων που να προσφέρουν στήριξη για την αντιμετώπιση ζητημάτων που σχετίζεται με το συναισθηματικό και ψυχολογικό κομμάτι της ζωής των εφήβων.

Οι ανάγκες των εκπαιδευτικών σχετικά με το διδακτικό υλικό (περιεχόμενο, εγχειρίδιο, εκπαιδευτικό υλικό), προκειμένου να είναι σε θέση να παραδώσουν αποτελεσματικά το μάθημα της Περιεκτικής Σεξουαλικής Διαπαιδαγώγησης

Η περίπτωση των εκπαιδευτικών της Οικιακής Οικονομίας/ Αγωγής της Υγείας

Για ακόμη μια φορά, οι εκπαιδευτικοί Οικιακής Οικονομίας αναφέρονται στον ελάχιστο χρόνο που δίνεται για το μάθημα της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης. Δηλώνουν ότι αν υπήρχε περισσότερος χρόνος, αναμφίβολα θα μπορούσαν να καλύψουν περισσότερα θέματα. Επιπρόσθετα, επισημαίνουν την ανάγκη περαιτέρω κάλυψης θεμάτων που αφορούν το σεξουαλικό προσανατολισμό. Χαρακτηριστικά, να αναφέρουμε ότι οι εκπαιδευτικοί υποστηρίζουν ότι θέματα όπως οι σωματικές και συναισθηματικές αλλαγές των εφήβων καλύπτονται ικανοποιητικά. Αντίθετα, θέματα που αφορούν το σεξουαλικό προσανατολισμό και συγκεκριμένα την ομοφυλοφιλία δεν καλύπτονται ικανοποιητικά. Για παράδειγμα μια εκπαιδευτικός αναφέρει τα εξής:

Η ομοφυλοφιλία, ως θέμα, με δυσκολεύει γιατί πρέπει να προχωρήσω παρακάτω και τα παιδιά ζητούν να μιλήσουμε για τη ομοφυλοφιλία και αναγκάζομαι να τους σταματήσω (Γυναίκα 6)

Επιπλέον, δηλώνουν ότι σύγχρονα κοινωνικά θέματα πρέπει να ενταχθούν μέσα στις θεματικές για τη διδασκαλία του συγκεκριμένου μαθήματος, όπως για παράδειγμα η ύπαρξη του τρίτου φύλου. Χαρακτηριστικά, αναφέρουν ότι θεματικές που σχετίζονται και προκύπτουν από τη σύγχρονη κοινωνία, πρέπει να εντάσσονται στη διδασκαλία του μαθήματος. Για παράδειγμα μια εκπαιδευτικός αναφέρεται στο σύγχρονο κοινωνικό φαινόμενο του τρίτου φύλου μετά και από την συνεχή προβολή στα Μ.Μ.Ε της 'τραγουδίστριας με το γένι' (Κοντσιτά), νικήτριας του φετινού Ευρωπαϊκού Διαγωνισμού Τραγουδιού (Eurovision, 2014).

Πρόσθετα, οι εκπαιδευτικοί της Οικιακής Οικονομίας αναζητούν περαιτέρω υλικό όπως είναι συγκεκριμένες ταινίες ή φιλμάκια με ελληνικούς υποτίτλους ή στα ελληνικά, ιδέες για βιωματικά σενάρια, παιχνίδια, μελέτες περίπτωσης και γενικά πλούσιο διαδραστικό υλικό. Πρόσθετα, αναφέρονται στην ύπαρξη ενός βοηθητικού κουτιού με σύνεργα (kit) το οποίο θα συνοδεύει το εγχειρίδιο για την πρακτική διδασκαλία ζητημάτων που σχετίζονται με τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση. Χαρακτηριστικό είναι το παρακάτω απόσπασμα που επεξηγεί με σαφήνεια τη λειτουργία του βοηθητικού κουτιού:

Ένα παρόμοιο έχω παραγγείλει από το διαδίκτυο. Το χρησιμοποιούσα και στο λύκειο. Περιλαμβάνει μέσα τα μέτρα αντισύλληψης. Οι μαθητές τη στιγμή που συζητάμε για αυτά έχουν την ευκαιρία να τα κοιτάξουν, να τα πάρουν στα χέρια τους, να τα επεξεργαστούν και να δουν πως τοποθετείται (πχ. προφυλακτικό). Οι απορίες τους δεν θα καλυφτούν με μια εικόνα, αν δεν το πάρουν στα χέρια τους οι ίδιοι να το ελέγξουν. Δηλαδή, να έχουν την ευκαιρία, να χρησιμοποιήσουν τα μέτρα αντισύλληψης, να υπάρχει ένα πλαστικό πέος να τοποθετηθεί το προφυλακτικό, το διάφραγμα κλπ (Γυναίκα 6)

Εντούτοις, για όλα τα παραπάνω, ζητούν την έγκριση και επίσημη κάλυψη τόσο από τη διεύθυνση του σχολείου όσο και από τους αρμόδιους φορείς στο Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού. Συγκεκριμένα, μέσα από τις δηλώσεις τους, φανερώνουν την ανάγκη τους για την ύπαρξη εγκεκριμένων διαδραστικών υλικών και δραστηριοτήτων. Χαρακτηριστικό είναι το παρακάτω απόσπασμα:

Τα υλικά που θα παρέχονται να είναι εγκεκριμένα, να μην χρειαστεί να το ψάξω μόνη μου. Να έχουμε δηλαδή (τα υλικά) από εγκεκριμένους φορείς, όχι απλά ότι βρήκα εγώ στο ίντερνετ (Γυναίκα 1)

Ακόμη, ένα σημαντικό κομμάτι, για τους εκπαιδευτικούς, αποτελεί η δυνατότητα επιλογής των προτεινόμενων δραστηριοτήτων μέσα στο εγχειρίδιο, ανάλογα και με τις ανάγκες των μαθητών. Συγκεκριμένα, επιθυμούν να έχουν τη δυνατότητα να επιλέξουν εκείνες τις δραστηριότητες που χρειάζονται χωρίς να υποχρεώνονται να ακολουθήσουν το εγχειρίδιο. Παράλληλα, σε γενικές γραμμές, υποστηρίζουν ότι συγκεκριμένες βοηθητικές πηγές είτε από το διαδίκτυο, είτε από επίσημα ή άλλα έγγραφα και εγχειρίδια θα

εξυπηρετούσαν κατά πολύ τη διδασκαλία του συγκεκριμένου μαθήματος. Πρόσθετα, συμβουλές για την καλύτερη εφαρμογή μιας δραστηριότητας θα έδινε τη δυνατότητα στους εκπαιδευτικούς να προσφέρουν καλύτερα το μάθημα, καθώς και να ενισχύσουν την αυτοεκτίμησή τους.

Τέλος, όσο αφορά τους τρόπους αξιολόγησης που θα εξυπηρετούσαν τη διδασκαλία του μαθήματος, οι εκπαιδευτικοί της Οικιακής Οικονομίας υποστηρίζουν ότι μέσω προσωπικών συνεντεύξεων και ερωτηματολογίων, μπορεί να αξιολογηθεί η δική τους συνεισφορά. Πρόσθετα, μέσω των φύλλων εργασίας, θα δινόταν η δυνατότητα να αξιολογήσουν τη γνώση των μαθητών. Τέλος, σχεδόν όλοι οι εκπαιδευτικοί συμφωνούν ότι δεν θα ήταν αρεστός ένας ενιαίος τρόπος αξιολόγησης όλων των θεμάτων σχετικά με τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση.

Η περίπτωση των εκπαιδευτικών της Βιολογίας

Αναμφίβολα, και στην περίπτωση των εκπαιδευτικών της Βιολογίας, ένας σημαντικός ανασταλτικός παράγοντας για τη κάλυψη των θεματικών αποτελεί η δοσμένη χρονική διάρκεια της διδασκαλίας του συγκεκριμένου μαθήματος. Συγκεκριμένα, δηλώνουν ότι περισσότερος διαθέσιμος χρόνος για τη διδασκαλία θεμάτων που άπτονται της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης των παιδιών θα υποβοηθούσε στην περαιτέρω ενημέρωσή τους. Ειδικότερα, οι εκπαιδευτικοί υποστηρίζουν ότι θέματα που αφορούν το γεννητικό σύστημα του ανθρώπου, καθώς και όλα τα θέματα, όπως έχουν προαναφερθεί και παραπάνω, καλύπτονται ικανοποιητικά. Εντούτοις, όπως οι ίδιοι δηλώνουν, η απουσία κάλυψης θεμάτων όπως είναι τα μετρά προφύλαξης κατά τη σεξουαλική επαφή, η αναφορά στα σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα, η συναισθηματική και ψυχολογική στήριξη των παιδιών για τις διάφορες μετατοπίσεις της ψυχοσύνθεσής τους, καθώς και η αναφορά σε θέματα που σχετίζονται με το σεξουαλικό προσανατολισμό αποτελούν θέματα που θα πρέπει να ενταχθούν και να καλύπτονται από τους εκπαιδευτικούς της Βιολογίας, για μια πιο ολοκληρωμένη και ολιστική προσέγγιση του μαθήματος.

Πέρα από τα παραπάνω, οι εκπαιδευτικοί αναφέρονται σε συγκεκριμένα θέματα που σχετίζονται με τη σεξουαλική υγεία των παιδιών, ενώ δηλώνουν ότι πρέπει να περιλαμβάνονται στα μαθήματα και να επεξηγούνται με σαφήνεια κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης. Ειδικότερα, αναφέρονται στα θέματα φαρμακευτικών σκευασμάτων (πχ. στο χάπι που σχετίζεται με την στυτική λειτουργία του άντρα/Viagra). Δηλώνουν, λοιπόν, ότι πρέπει να υπάρχει αναφορά και επεξήγηση στους μαθητές για τις παρενέργειες του συγκεκριμένου σκευάσματος, καθώς και πληροφόρηση για την παράνομη αγορά τέτοιων σκευασμάτων από το διαδίκτυο. Πρόσθετα, η θεματική που σχετίζεται με τον καρκίνο του τραχήλου της μήτρας θεωρείται αναγκαία προσθήκη στη διδασκαλία του συγκεκριμένου μαθήματος. Συγκεκριμένα, αναφέρουν ότι μέσω της σωστής πληροφόρησης για τους τρόπους προφύλαξης (πχ. χρήση προφυλακτικού), καθώς και τους τρόπους πρόληψης και ενημέρωσης (πχ. τεστ Παπανικολάου, εμβόλιο τραχήλου της μήτρας) θα δώσει τη δυνατότητα στους έφηβους να απομακρυνθούν από την αγνοία τέτοιων σημαντικών ζητημάτων και να προστατεύσουν τους εαυτούς τους από πιθανά ρίσκα. Επιπρόσθετα, δηλώνουν ότι οτιδήποτε επιπρόσθετο υλικό σχετίζεται με το σεξουαλικό προσανατολισμό/σεξουαλική ιδιαιτερότητα και διαφορετικότητα είναι ευπρόσδεκτο. Παράλληλα, υλικό που σχετίζεται με την αντιμετώπιση και ικανότητα διαχείρισης συναισθηματικών καταστάσεων καθώς και πρακτικές που αφορούν τις υφισταμένες μεθόδους αντισύλληψης, θα αποτελούσε βοηθητικό υλικό για τους εκπαιδευτικούς της Βιολογίας. Πρόσθετα, συγκεκριμένες ιστοσελίδες που να αποτελούν βοηθητικό υλικό και να εμπλουτίζουν μια διδακτική ενότητα, είναι αναγκαίο.

Εντούτοις, συνεχώς αναφέρονται στην έλλειψη διδακτικού χρόνου. Συγκεκριμένα, δεν μπορούν να διανοηθούν την ύπαρξη ενός νέου εγχειριδίου εφόσον ο υφιστάμενος χρόνος που δίνεται για τη διδασκαλία θεμάτων που σχετίζονται με τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση είναι μειωμένος. Αντιπροσωπευτικό του παραπάνω αποτελεί το παρακάτω σχόλιο:

Επειδή αντιλαμβανόμαστε ότι εσείς έρχεστε για να ερευνήσετε, για να δείτε τι υλικό χρειάζεστε για να αναπτύξετε. Δεν είναι αυτό που χρειαζόμαστε, είναι χρόνο διδακτικό που χρειαζόμαστε, για να μπορούμε να διδάξουμε αυτά τα οποία έχουμε. Το υλικό που έχουμε και δεν έχουμε χρόνο να το διδάξουμε (Γυναίκα 6)

Πρόσθετα, δηλώνουν και επιμένουν ότι το προτεινόμενο εγχειρίδιο μπορεί να ενσωματωθεί στο κορμό του μαθήματος της Βιολογίας, αλλά δεν είναι αναγκαίο, εφόσον το ήδη υφιστάμενο εγχειρίδιο, καλύπτει ένα εύρος θεμάτων, συμπεριλαμβανομένου και των θεμάτων της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης. Ακόμη, δηλώνουν ότι η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση των παιδιών δεν μπορεί να αποκοπεί από το μάθημα της Βιολογίας, εφόσον αποτελεί προέκτασή του. Εντούτοις, μέσω του επιπρόσθετου διδακτικού χρόνου, θα μπορούσαν να ενσωματώσουν το συγκεκριμένο εγχειρίδιο με τις προτεινόμενες θεματικές, όπως έχουν επισημανθεί παραπάνω. Τέλος, προτείνουν το δείγμα ενός ερωτηματολογίου, ενσωματωμένο στο προτεινόμενο εγχειρίδιο, στο οποίο θα δίνεται η δυνατότητα στα παιδιά να γράφουν τις δικές τους απορίες, ανώνυμα, ούτως ώστε να συζητούνται θέματα που τους απασχολούν. Για παράδειγμα μια εκπαιδευτικός αναφέρει τα εξής:

Στην εισαγωγή τους είπα να γράψουν σε ένα χαρτάκι, οτιδήποτε απορίες ή έννοιες έχουν, και όποτε έβρισκα ευκαιρία συζητούσαμε και ένα κομμάτι από αυτές τις απορίες. Μιλήσαμε για την ομοφυλοφιλία και για τον αυνανισμό. Ο αυνανισμός ήταν ένα θέμα που απασχολούσε πολύ τους μαθητές (Γυναίκα 2)

Σε γενικές γραμμές, οι εκπαιδευτικοί υποστηρίζουν ότι ολόκληρος ο κλάδος της Βιολογίας έχει εργαστεί για τη δημιουργία του υφιστάμενου εγχειριδίου, ενώ τους διακατέχει και μια περηφάνια για την εργασία και το υλικό που έχει δημιουργηθεί. Ειδικότερα, δηλώνουν ότι στο υφιστάμενο εγχειρίδιο εμπεριέχονται ήδη δραστηριότητες, συγκεκριμένες μεθοδολογικές και εναλλακτικές προσεγγίσεις, αναφερόμενοι ότι δεν χρειάζονται περαιτέρω βοήθεια και στήριξη. Παρόλα αυτά, όπως έχει επισημανθεί και παραπάνω, εάν το νέο εγχειρίδιο εγκριθεί θα είναι ευπρόσδεκτο, εφόσον υπάρχει περαιτέρω διδακτικός χρόνος για τη διδασκαλία του. Αντιπροσωπευτικό απόσπασμα για την αντίδραση των εκπαιδευτικών της Βιολογίας για το προτεινόμενο εγχειρίδιο είναι το παρακάτω:

Εμείς πιστεύουμε αν υπάρχει πολιτική απόφαση να δημιουργηθεί ένα μάθημα το οποίο θα λέγεται σεξουαλική αγωγή, θα πρέπει να δοθούν 1-2 περίοδοι διδασκαλίας την εβδομάδα. Πιστεύω ότι θα πρέπει να κληθούν και οι βιολόγοι να συμμετέχουν στην συγγραφή αυτού του βιβλίου και πιθανόν και άλλες ομάδες οι

οποίες μπορούν να συμμετέχουν. Αλλά δεν θεωρώ ότι εμείς ως βιολόγοι πρέπει να είμαστε εκτός της διαδικασίας της συγγραφής και στη συνέχεια να μας δώσουν ένα έτοιμο βιβλίο και στην καλύτερη περίπτωση μας πουν να το διδάξετε. Διότι πιστεύω ότι θα υπάρχουν και άλλες διαμάχες... (Γυναίκα 6)

Τέλος, δηλώνουν ότι δεν πρέπει να δοθεί στα παιδιά το μήνυμα ότι η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση αποκόπτεται από το μάθημα της Βιολογίας, εφόσον είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με το κλάδο της Βιολογίας.

4. Γενικές Διαπιστώσεις

Η τρέχουσα έρευνα επιχείρησε να μελετήσει τις απόψεις και τις πρακτικές των εκπαιδευτικών της Οικιακής Οικονομίας/ Αγωγής Υγείας και της Βιολογίας, στην εφαρμογή της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης, καθώς επίσης, να αξιολογήσει και να αναγνωρίσει τις ανάγκες, τις δυσκολίες και τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί, προκειμένου να είναι σε θέση να παραδώσουν αποτελεσματικά το μάθημα της Περιεκτικής Σεξουαλικής Διαπαιδαγώγησης (ΠΣΔ) στα σχολεία. Αφού λοιπόν παρουσιάστηκαν τα αποτελέσματα, μέσα και από τα συλλεχθέντα δεδομένα, παρακάτω συνοψίζονται τα κυριότερα σημεία που προέβαλαν οι ομάδες εστίασης τόσο των εκπαιδευτικών της Οικιακής Οικονομίας όσο και των εκπαιδευτικών της Βιολογίας.

Οι δυσκολίες και τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί, προκειμένου να είναι σε θέση να παραδώσουν αποτελεσματικά το μάθημα της Περιεκτικής Σεξουαλικής Διαπαιδαγώγησης

Αρχικά θα πρέπει να επισημάνουμε ότι τόσο οι εκπαιδευτικοί της Οικιακής Οικονομίας όσο και οι εκπαιδευτικοί της Βιολογίας θεωρούν το μάθημα που σχετίζεται με τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση άκρως σημαντικό. Συγκεκριμένα, οι εκπαιδευτικοί της Οικιακής Οικονομίας υποστηρίζουν ότι το μάθημα προσφέρει στήριξη και ενημέρωση στους μαθητές, ειδικά όταν λαμβάνουν λανθασμένες απόψεις ή παραπληροφορούνται. Πρόσθετα, επισημαίνουν ότι επηρεάζει θετικά τη συμπεριφορά των παιδιών, ενώ μέσα από συγκεκριμένες δεξιότητες, προβληματισμούς και ανάπτυξη της κριτικής σκέψης, προσφέρεται η δυνατότητα εξέλιξης του εαυτού τους. Πάντως, και οι εκπαιδευτικοί της Βιολογίας υποστηρίζουν ότι το συγκεκριμένο μάθημα είναι σημαντικό, και συγκεκριμένα σε μεγάλο βαθμό οι απόψεις τους με τους εκπαιδευτικούς της Οικιακής Οικονομίας συγκλίνουν, αν και αναφέρονται κυρίως στη σημαντικότητα του μαθήματος μέσα από τη

σωματική σεξουαλική υγεία, ενώ οι εκπαιδευτικοί Οικιακής Οικονομίας αναφέρονται κυρίως στην κοινωνική και συναισθηματική σεξουαλική υγεία.

Τόσο οι εκπαιδευτικοί της Οικιακής Οικονομίας όσο και οι εκπαιδευτικοί της Βιολογίας υποστηρίζουν την αναγκαιότητα της διδασκαλίας του μαθήματος της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης. Πρόσθετα, και οι δυο ομάδες των εκπαιδευτικών θεωρούν ότι μπορούν άνετα να διδάξουν θέματα και ζητήματα που σχετίζονται με τη σεξουαλική ζωή των μαθητών τους. Ειδικότερα, οι εκπαιδευτικοί της Οικιακής Οικονομίας νιώθουν άνεση και οικειότητα τόσο λόγω αποδοχής από δικής τους πλευράς και από την πλευρά των εφήβων, τέτοιου είδους ζητήματα, όσο λόγω της εξάλειψης αρκετών θεμάτων ταμπού και στερεοτύπων της κυπριακής κοινωνίας που σχετίζονται με τη σεξουαλική υγεία. Αντίθετα, η άνεση που νιώθουν οι εκπαιδευτικοί της Βιολογίας, σύμφωνα και με τα λεγόμενά τους, οφείλεται στην άριστη κατάρτισή τους για τέτοιου είδους θέματα, καθώς και λόγω της επιστημονικής αντιμετώπισης και διδασκαλίας τέτοιων ζητημάτων.

Πάντως, και οι δυο ομάδες των εκπαιδευτικών αναφέρθηκαν στην κοινή προσφορά του μαθήματος της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης. Συγκεκριμένα, οι εκπαιδευτικοί της Οικιακής Οικονομίας, αναγνωρίζουν ότι το μέρη του μαθήματος διδάσκεται και από τους εκπαιδευτικούς της Βιολογίας, δηλώνοντας ότι η διδακτική τους προσέγγιση επιτελείται διαμέσου της επιστημονικής οδού και συγκεκριμένα εμπεριέχονται θέματα βιολογίας και αναπαραγωγικού συστήματος. Ενώ, οι ίδιοι υποστηρίζουν ότι προσφέρουν συγκεκριμένες διαπροσωπικές δεξιότητες στους μαθητές τους, καθώς και τη δυνατότητα να προβληματιστούν μέσω της κριτικής σκέψης. Αντίθετα, οι εκπαιδευτικοί της Βιολογίας, νιώθουν και υποστηρίζουν ότι είναι οι καταλληλότεροι, λόγω και της επιστημονικής τους κατάρτισης, για να διδάξουν το συγκεκριμένο μάθημα σε σχέση με τους εκπαιδευτικούς της Οικιακής Οικονομίας.

Όσον αφορά τις κυριότερες δυσκολίες και εμπόδια στη διδασκαλία των θεμάτων που σχετίζονται με τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση, οι απόψεις ποικίλουν μεταξύ των δυο ομάδων των εκπαιδευτικών, ενώ σε κάποιες περιπτώσεις συγκλίνουν. Αρχικά, για τους εκπαιδευτικούς της Οικιακής Οικονομίας μια δυσκολία έγκειται στην ελλιπή επιμόρφωσή τους για τη διδασκαλία του συγκεκριμένου μαθήματος, αφού υπάρχει συνεχόμενη αλλαγή και αναβάθμιση στα πρότυπα διδασκαλίας του θέματος, και στην επιστημονική γνώση

γύρω από την ανθρώπινη σεξουαλικότητα . Αναφορικά με το παραπάνω, φάνηκε ότι η έλλειψη εκπαίδευσης των εκπαιδευτών αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα στην ενίσχυση της υφιστάμενης γνώσης και της αυτοπεποίθησής τους, τόσο σε διάφορα ευαίσθητα θέματα όσο και στη κάλυψη νέων αναγκών. Αντίθετα, οι εκπαιδευτικοί της Βιολογίας, φαίνεται ότι νιώθουν πλήρως καταρτισμένοι να διδάξουν τα συγκεκριμένα ζητήματα. Παράλληλα, για τους εκπαιδευτικούς της Οικιακής Οικονομίας η γνωριμία του οικογενειακού υπόβαθρου, καθώς και της ζωής των μαθητών τους, μέσα και από τα βιώματά τους, θα τους έδινε τη δυνατότητα να προσεγγίσουν το κάθε παιδί εξατομικευμένα σε μια προσπάθεια να αποδώσουν καλύτερα ζητήματα που σχετίζονται με τη σεξουαλική υγεία και αγωγή. Από την πλευρά των εκπαιδευτικών της Βιολογίας, ένα σημαντικό εμπόδιο φαίνεται ότι προκύπτει από την αδυναμία και ανετοιμότητα των μαθητών να συζητήσουν θέματα που σχετίζονται με τη σεξουαλικότητα, λόγω θρησκευτικών ή κοινωνικών στερεοτύπων.

Πάντως, όπως διαφαίνεται από τα αποτελέσματα, η σημαντικότερη δυσκολία και εμπόδιο για τη διδασκαλία του μαθήματος της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης και για τους εκπαιδευτικούς Βιολογίας και Οικιακής Οικονομίας, εστιάζεται στην ανυπαρξία του διδακτικού χρόνου για τη σωστή και αποτελεσματική διδασκαλία του μαθήματος. Χαρακτηριστικά, φαίνεται ότι οι εκπαιδευτικοί της Οικιακής Οικονομίας, αναζητούν περισσότερο διδακτικό χρόνο για τη σωστή διαπαιδαγώγηση των παιδιών σε τέτοιου είδους ζητήματα. Σε παρόμοια επίπεδα, οι εκπαιδευτικοί της Βιολογίας, καθ' όλη τη διάρκεια της συζήτησης έκαναν αναφορά στο μειωμένο διδακτικό χρόνο που δίνεται για ένα τόσο σημαντικό ζήτημα όπως είναι η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση των παιδιών. Ειδικότερα, υποστηρίζουν ότι λόγω της απουσίας και έλλειψης διδακτικού χρόνου, δεν τους δίνεται η ευκαιρία να αναφερθούν στην κοινωνική και συναισθηματική διάσταση του θέματος. Πέρα από τα παραπάνω, για τους εκπαιδευτικούς της Οικιακής Οικονομίας θέματα που σχετίζονται με τον αυνανισμό, την ονειρώξη, τα περιστατικά βίας, την ανεπιθύμητη εγκυμοσύνη, αλλά και την ομοφυλόφιλα, αποτελούν ευαίσθητα θέματα που ενδεχομένως σε κάποιες περιπτώσεις να δυσκολεύουν τους εκπαιδευτικούς κατά τη διδασκαλία του μαθήματος. Αντίθετα, όπως φαίνεται από τις δηλώσεις των εκπαιδευτικών της Βιολογίας, τα ευαίσθητα θέματα κατά τη διδασκαλία τους εστιάζονται κυρίως σε

θέματα που αφορούν τα σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα, εφόσον φαίνεται ότι τα παιδιά αναζητούν περαιτέρω απαντήσεις σε ζητήματα που τους απασχολούν.

Σε γενικές γραμμές, φαίνεται ότι τα πιστεύω των εκπαιδευτικών της Οικιακής Οικονομίας, κάποιες φορές επηρεάζουν τη διδασκαλία της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης των παιδιών, χωρίς όμως να αποτελούν εμπόδιο. Ενώ, υποστηρίζουν ότι η συνεχής τριβή σε τέτοιου είδους ζητήματα τους κάνει να ξεπερνούν κάθε είδος προκατάληψη. Αντίθετα, οι εκπαιδευτικοί της Βιολογίας, σύμφωνα και με τα λεγόμενά τους, φαίνεται ότι μπορούν να αντιμετωπίσουν τις δυσκολίες του μαθήματος λόγω και της κατάρτισής τους, ενώ θεωρούν πως οποιοσδήποτε θρησκευτικές ή πολιτικές πεποιθήσεις δεν επηρεάζουν τη μετάδοση της γνώσης.

Οι διδακτικές ανάγκες των εκπαιδευτικών, προκειμένου να είναι σε θέση να παραδώσουν αποτελεσματικά το μάθημα της Περιεκτικής Σεξουαλικής Διαπαιδαγώγησης

Πρόσθετα, έχοντας διερευνήσει τις διδακτικές ανάγκες των δυο ομάδων των εκπαιδευτικών, προκειμένου να παραδίδουν αποτελεσματικότερα το μάθημα της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης, διαπιστώνεται ότι η διδασκαλία του μαθήματος τόσο από τους εκπαιδευτικούς της Οικιακής Οικονομίας όσο και από τους εκπαιδευτικούς της Βιολογίας, έχει εξελιχθεί. Ειδικότερα, διαπιστώνεται ότι στα σημερινά σχολεία η παραδοσιακή διδασκαλία είναι ξεπερασμένη και δεν συμβαδίζει με τα νέα αναλυτικά προγράμματα. Το μάθημα της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης διδάσκεται μέσω της βιωματικής συνεργατικής μάθησης, μέσω της δραματοποίησης διάφορων ζητημάτων και καταστάσεων, σε συνδυασμό με διάφορα βίντεο, υπόδηση ρόλων, μελέτες περίπτωσης κλπ. Εντούτοις, όπως διαφαίνεται από τις δηλώσεις των εκπαιδευτικών, έκδηλη είναι η περαιτέρω ύπαρξη διδακτικών μέσων και μεθόδων στην προσπάθεια αποτελεσματικότερης διδασκαλίας του συγκεκριμένου μαθήματος.

Χαρακτηριστικά, φανερώνεται ότι τόσο οι εκπαιδευτικοί της Οικιακής Οικονομίας όσο και οι εκπαιδευτικοί της Βιολογίας αναζητούν στήριξη στην προσπάθεια να διδάξουν το μάθημα μέσω βιωματικής μάθησης και των βιωματικών εργαστηρίων. Φαίνεται ότι, τέτοια προσέγγιση θα εξυπηρετούσε ακόμη περισσότερο τη διδασκαλία του μαθήματος, ενώ σε συνδυασμό με ένα πιο διαδραστικό χαρακτήρα θα εξυπηρετούσε στην εξοικείωση των θεμάτων με επακόλουθο την ανταλλαγή απόψεων. Πέρα από τα παραπάνω, για παράδειγμα, οι εκπαιδευτικοί της Οικιακής Οικονομίας φανερώνουν την ανάγκη ύπαρξης της μεθόδου peereducation (αλληλοδιδασκτική προσέγγιση). Ενώ, οι εκπαιδευτικοί της Βιολογίας φανερώνουν την ανάγκη για δημιουργία μικρότερων ομάδων μαθητών για την αποτελεσματικότερη διδασκαλία τους συγκεκριμένου μαθήματος, σε συνδυασμό και με διάφορους μεθόδους μη τυπικής μάθησης. Επιπλέον, μια σημαντική διαπίστωση προκύπτει από την ανάγκη των εκπαιδευτικών της Οικιακής Οικονομίας για την πρακτική διδασκαλία συγκεκριμένων ζητημάτων που σχετίζονται με θέματα σεξουαλικής υγείας. Ειδικότερα, φανερώνεται η ανάγκη για πρακτική διδασκαλία θεμάτων, δίνοντας τη δυνατότητα στα παιδιά να ξεφύγουν από τα στεγανά μιας συνηθισμένης διδασκαλίας βασισμένη στα εγχειρίδια και τις διαφάνειες. Για παράδειγμα, φαίνεται ότι οι εκπαιδευτικοί αναζητούν την ανάγκη να μπορούν να δείξουν με πρακτικό τρόπο την ορθή τοποθέτηση ενός προφυλακτικού. Πέρα από τα παραπάνω, οι εκπαιδευτικοί της Οικιακής Οικονομίας αναζητούν την περαιτέρω ενίσχυσή τους με συγκεκριμένα βοηθητικά υλικά (πακέτο kit) καθώς και διάφορα εποπτικά μέσα. Τα συγκεκριμένα υλικά, θα δώσουν τη δυνατότητα στους εκπαιδευτικούς να διδάσκουν το συγκεκριμένο μάθημα μέσα από ένα πιο πρακτικό και διαδραστικό τρόπο.

Τέλος, όπως προκύπτει και από τις δυο ομάδες των εκπαιδευτικών, μια ακόμη ανάγκη τους εμπίπτει στην κατηγορία που σχετίζεται με την επιμόρφωσή τους και την επαγγελματική τους ανάπτυξη. Ειδικότερα, οι εκπαιδευτικοί της Οικιακής Οικονομίας αναζητούν την περαιτέρω επιμόρφωσή τους σε θέματα που σχετίζονται με περιστατικά βίας, ανεπιθύμητη εγκυμοσύνη, βιολογικού και κοινωνικού φύλου, και ειδικά σε θέματα σεξουαλικού προσανατολισμού. Ακόμη, αναφέρονται στη ζήτηση περισσότερων βιωματικών εργαστηρίων, καθώς και σεμιναρίων μη τυπικής μάθησης. Ενώ, οι εκπαιδευτικοί της Βιολογίας, αν και θεωρούν τους εαυτούς τους πλήρως καταρτισμένοι για να διδάξουν το συγκεκριμένο μάθημα, φαίνεται ότι ζητήματα συναισθηματικής και

ψυχολογικής στήριξης των εφήβων τους ανησυχούν. Συγκεκριμένα αναζητούν την ύπαρξη σεμιναρίων κατάρτισης για ζητήματα που σχετίζονται με τη στήριξη των εφήβων στο συναισθηματικό και ψυχολογικό τομέα.

Οι ανάγκες των εκπαιδευτικών σχετικά με το διδακτικό υλικό (περιεχόμενο, εγχειρίδιο, εκπαιδευτικό υλικό), προκειμένου να είναι σε θέση να παραδώσουν αποτελεσματικά το μάθημα της Περιεκτικής Σεξουαλικής Διαπαιδαγώγησης

Μέσα από τα αποτελέσματα προκύπτουν συγκεκριμένες ανάγκες των εκπαιδευτικών σχετικά με το διδακτικό υλικό και συγκεκριμένα αναφορικά με το προτεινόμενο εγχειρίδιο, με απόρροια τη διδασκαλία μιας ολοκληρωμένης και ολιστικής προσέγγισης του μαθήματος της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης. Αρχικά, φάνηκε ότι τόσο οι εκπαιδευτικοί της Οικιακής Οικονομίας όσο και οι εκπαιδευτικοί της Βιολογίας αναζητούν διδακτικό υλικό σε θέματα που σχετίζονται με το σεξουαλικό προσανατολισμό και ιδιαίτερα σε θέματα που αφορούν την ομοφυλοφιλία. Φαίνεται λοιπόν, ότι το συγκεκριμένο ζήτημα απασχολεί τους μαθητές με αποτέλεσμα οι εκπαιδευτικοί να αναζητούν περαιτέρω υλικό και πληροφορίες. Σε συνδυασμό με το παραπάνω, οι εκπαιδευτικοί της Οικιακής Οικονομίας αναζητούν σε ένα εγχειρίδιο σύγχρονα κοινωνικά θέματα όπως για παράδειγμα το θέμα ύπαρξης του τρίτου φύλου. Ακόμη, και οι δυο ομάδες των εκπαιδευτικών θεωρούν ότι το διαδίκτυο αποτελεί μια χρήσιμη πηγή πληροφόρησης, και ως εκ τούτου αναζητούν συγκεκριμένες πηγές και ιστοσελίδες για την άντληση στοιχείων και κατ' επέκταση τον εμπλουτισμό της διδασκαλίας τους.

Παράλληλα, οι εκπαιδευτικοί της Οικιακής Οικονομίας αναζητούν συγκεκριμένα διδακτικά μέσα, όπως συγκεκριμένες ταινίες ή φιλμάκια με ελληνικούς υποτίτλους που να σχετίζονται με τα ζητήματα της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης. Ακόμη, είναι σημαντικό το εγχειρίδιο να περιέχει βιωματικά σενάρια ή και μελέτες περίπτωσης για τη καλύτερη διδασκαλία των ζητημάτων σε συνδυασμό και διάφορα παιχνίδια. Ενώ, για κάθε θεματική

του εγχειριδίου φαίνεται ότι οι εκπαιδευτικοί αναζητούν την επιλογή διαφόρων μεθοδολογικών προσεγγίσεων, προσφέροντάς τους τη δυνατότητα να επιλέξουν την προσέγγιση που ταιριάζει στην εκάστοτε περίπτωση, ανάλογα και με τις ανάγκες των παιδιών. Πρόσθετα, ένα σημαντικό βοήθημα για τους εκπαιδευτικούς της Οικιακής Οικονομίας θα αποτελούσε το λεγόμενο βοηθητικό κουτί με σύνεργα (kit) που θα βοηθούσε στην περαιτέρω πρακτική αξιοποίηση του μαθήματος.

Όσον αφορά τις ανάγκες του διδακτικού υλικού των εκπαιδευτικών της Βιολογίας, αυτές εστιάζονται σε θεματικές που αφορούν τα μέτρα προφύλαξης και αντισύλληψης κατά τη σεξουαλική επαφή, αναφορά σε συγκεκριμένα σκευάσματα που ενδεχομένως να προκαλούν παρενέργειες στα παιδιά, στα σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα, καθώς και αναφορά στο ζήτημα του καρκίνου του τραχήλου της μήτρας. Επιπρόσθετα, σημαντικό θέμα αποτελεί η ύπαρξη διδακτικού υλικού που σχετίζεται με τη συναισθηματική και ψυχολογική στήριξη των παιδιών για τις διάφορες μετατοπίσεις της ψυχοσύνθεσής τους. Επιπλέον, οι εκπαιδευτικοί της Βιολογίας προτείνουν την ύπαρξη ενός ερωτηματολογίου μέσα στο εγχειρίδιο, στο οποίο ανώνυμα τα παιδιά θα μπορούσαν να αναφέρουν τις απορίες και τους προβληματισμούς σχετικά με τα ζητήματα της σεξουαλικής τους ζωής και υγείας. Τέλος, οι εκπαιδευτικοί της Βιολογίας επιμένουν ότι ένα τέτοιο εγχειρίδιο θα πρέπει να ενσωματωθεί στο υφιστάμενο εγχειρίδιο της Βιολογίας, εφόσον η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση, σύμφωνα με τους ίδιους, δεν αποκόπτεται από τον κλάδο της Βιολογίας.

Καταληκτικά, πρέπει να επισημανθεί ότι η προσπάθεια δημιουργίας του συγκεκριμένου εγχειριδίου, ως απόρροια της παρούσας έρευνας, οφείλει να είναι απόλυτα εναρμονισμένη τόσο με τις απαιτήσεις τόσο των εφήβων όσο και των διδακτικών αναγκών των εκπαιδευτικών τους, προσφέροντας ολιστική γνώση στα παιδιά για τα θέματα που σχετίζονται με τη σεξουαλική τους υγεία. Εξάλλου, οι υπεύθυνοι εκπαιδευτικοί για τη διδασκαλία της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης των παιδιών, στην προκειμένη περίπτωση οι εκπαιδευτικοί της Οικιακής Οικονομίας/Αγωγής της Υγείας και της Βιολογίας, αποτελούν καθοριστικό παράγοντα για την ορθή παροχή πληροφοριών και μετάδοση γνώσης σε τέτοιου είδους ζητήματα. Τέλος, αξίζει να αναφερθούμε και στην αγωνία των εκπαιδευτικών για την απουσία επίσημης κάλυψης για τον τρόπο και το

διδακτικό υλικό του μαθήματος της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης, ευελπιστώντας ότι το προτεινόμενο εγχειρίδιο θα αποτελέσει ένα υποστηρικτικό πλούσιο υλικό, δίνοντάς τους την δυνατότητα να το διδάξουν άφοβα. Τέλος, όλα τα παρακάτω καταληκτικά σχόλια, σε συνδυασμό και με τα καταληκτικά σχόλια της έκθεσης για τις *‘Αντιλήψεις και στάσεις των εφήβων όσο αφορά τη δημιουργία υγιών διαπροσωπικών σχέσεων και οι ανάγκες τους σε σχέση με την Περιεκτική Σεξουαλική Διαπαιδαγώγηση (ΠΣΔ) στα σχολεία’* θα αποτελέσουν τη βάση για το σχεδιασμό του προτεινόμενου εγχειριδίου των εκπαιδευτικών.

5. Καταληκτικά Γενικού Τύπου Σχόλια

Καταληκτικά και με βάση τα συμπεράσματα, τα γενικά σχόλια που προκύπτουν από την παρούσα μελέτη, συνοψίζονται ως εξής:

Οι δυσκολίες και εμπόδια των εκπαιδευτικών

- Ελλιπής διδακτικός χρόνος/διδακτικές περίοδοι για την αποτελεσματική υλοποίηση και διδασκαλία της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης, καθώς και για την κάλυψη μεγάλου εύρους θεματικών και ζητημάτων
- Ελλιπής επιμόρφωση σε συγκεκριμένα ευαίσθητα θέματα. Ενδεχόμενη αδυναμία εκπαιδευτικών να διδάξουν ευαίσθητα θέματα που σχετίζονται άμεσα με τη σεξουαλική υγεία και ζωή των εφήβων (πχ. αυνανισμός, ονείρωση, ομοφυλοφιλία, περιστατικά βίας, ανεπιθύμητη εγκυμοσύνη, σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα)
- Απουσία επίσημης κάλυψης τόσο από το διευθυντή του σχολείου όσο και από το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού για τη χρήση συγκεκριμένων μέσω και υλικών κατά τη διδασκαλία του μαθήματος

Οι διδακτικές ανάγκες και προτεινόμενο διδακτικό υλικό

- Η διδασκαλία να περιλαμβάνει διαδραστικό χαρακτήρα μέσω της βιωματικής μάθησης και μη τυπικής μάθησης (συμπεριλαμβανομένου η μάθηση μέσω ομοίων/συνομήλικων)
- Δημιουργία μικρότερων ομάδων μέσα στη σχολική τάξη, κατά τη διδασκαλία των μαθημάτων της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης, για ένα χαλαρό κλίμα εμπιστοσύνης, άνεσης και ασφάλειας
- Ύπαρξη προτιμώμενων δραστηριοτήτων και μέσων υλοποίησης για τη κάθε θεματική, προσφέροντας την ευελιξία στον εκπαιδευτικό να επιλέξει τα κατάλληλα μέσα και μεθόδους
- Προσθήκη ενός ανώνυμου ερωτηματολογίου, που θα περιέχεται μέσα στο εγχειρίδιο για στοχευμένη ενημέρωση και πληροφόρηση, ανάλογα και με τις ανάγκες των παιδιών, για τα θέματα που τους απασχολούν

- Προσθήκη εγκεκριμένων ταινιών ή φιλμάκια με ελληνικούς υποτίτλους (πχ. θέματα που αφορούν μέτρα και προφύλαξη κατά τη σεξουαλική επαφή, σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα, συναισθηματική και ψυχολογική στήριξη των παιδιών, παράνομα σκευάσματα, καρκίνος τους τραχήλου της μήτρας, μέθοδοι αντισύλληψης)
- Προσθήκη πηγών και ιστοσελίδων για την κάθε ενότητα, καθώς και προαιρετικά επίσημα ή πρόσθετα εγχειρίδια/ κείμενα για περαιτέρω αξιοποίηση τους από τους εκπαιδευτικούς
- Προσθήκη θεματικών με μελέτες περίπτωσης που σχετίζονται με τις προσωπικές και συναισθηματικές σχέσεις των εφήβων, τη σύναψη λειτουργικών σχέσεων, στήριξη στην ικανότητα διαχείρισης και προφύλαξης του εαυτού τους (πχ. ικανότητα διαχείρισης συναισθηματικών καταστάσεων σε ενδεχόμενη πίεση για σεξουαλική επαφή, αντιμετώπιση προβλημάτων σε μια σχέση, συμβουλές και στήριξη, θέματα απόρριψης, σεβασμού, αμοιβαιότητας, αγάπης, κλπ)
- Προσθήκη θεματικών που σχετίζονται με τα συγκεκριμένα ζητήματα σεξουαλικής υγείας των εφήβων (μέτρα και προφύλαξη κατά τη σεξουαλική επαφή, σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα, συναισθηματική και ψυχολογική στήριξη των παιδιών, παράνομα σκευάσματα φαρμακευτικών, καρκίνος τους τραχήλου της μήτρας, μέθοδοι αντισύλληψης)
- Προσθήκη θεματικής που αφορά το σημαντικό θέμα του καρκίνου του τραχήλου της μήτρας (πχ. πρόληψη μέσω σωστής χρήσης προφυλακτικού, εμβόλιο κατά του καρκίνου του τραχήλου της μήτρας, τεστ Παπανικολάου)
- Προσθήκη και ενίσχυση των κειμένων με ένα βοηθητικό κουτί/kit το οποίο θα περιλαμβάνει οδηγίες με πραγματικά μέσα προφύλαξης και αντισύλληψης για την υποστηρικτική και πρακτική διδασκαλία των μέσων προφύλαξης και αντισύλληψης (πχ. ομοίωμα πέους, προφυλακτικά, σπιράλ, αντισυλληπτικά χάπια, σπιράλ κλπ.) Παροχή του υλικού είτε με το εγχειρίδιο, είτε με επιχορηγημένη τιμή για όποιον/όποια εκπαιδευτικό επιθυμεί να το αγοράσει

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α.

Οδηγός Συζήτησης – Ομάδα Εστίασης Καθηγητριών/τών Βιολογίας και Οικιακής Οικονομίας/Αγωγής Υγείας

Μέρος Α' Γνωριμία – Εισαγωγή

- Γνωριμία μεταξύ των εκπαιδευτικών και ερευνητή (σπάσιμο πάγου)
- Αναφορά στην εμπιστευτικότητα και εχεμύθεια κατά τη διάρκεια της επεξεργασίας και ανάλυσης των δεδομένων (όλες οι πληροφορίες θα χρησιμοποιηθούν με την αυστηρότερη εμπιστευτικότητα)
- Γραπτή δέσμευση σε μορφή συμβολαίου
- Ενημέρωση ότι οποιοσδήποτε/οποιαδήποτε είναι ελεύθερος/η να αποσύρει τη συναίνεση και συμμετοχή του στην έρευνα
- Ενημέρωση ότι έχουν το δικαίωμα να μην απαντήσουν σε κάποια ερώτηση που για κάποιο λόγο τους κάνει να νιώθουν άβολα
- Η όλη διαδικασία περιλαμβάνει τη συζήτηση μεταξύ των παρευρισκομένων. Ο καθένας μπορεί να παρεμβαίνει και να συζητά.
- Ενημέρωση για το σκοπό μαγνητοφώνησης της συζήτησης

Σημείωση για ερευνητή: Βεβαιωθείτε ότι οι πιο ομιλητικοί εκπαιδευτικοί δεν κυριαρχούν στη συζήτηση πάρα πολύ

Μέρος Β' Οι τρεις πυλώνες συζήτησης

1^{ος} Πυλώνας

Να αξιολογηθούν και να αναγνωριστούν οι δυσκολίες και τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί, προκειμένου να είναι σε θέση να παραδώσουν αποτελεσματικά το μάθημα της Περιεκτικής Σεξουαλικής Διαπαιδαγώγησης:

- Είστε οι εκπαιδευτικοί που διδάσκεται κομμάτια/μέρη του μαθήματος της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης (Σ.Δ.) βάση των Νέων Αναλυτικών Προγραμμάτων (ΝΑΠ). Είναι σημαντικό τέτοιου είδους μαθήματα να αποτελούν μέρος του αναλυτικού προγράμματος; Γιατί είναι σημαντικό/ όχι τόσο σημαντικό για τις ηλικίες αυτές;
- Ποια κομμάτια που διδάσκετε (από τα ΝΑΠ) θεωρείτε ότι απευθύνονται στη Σ.Δ. των παιδιών;
- Ποια η σημαντικότητα του μαθήματος Σ.Δ. στο ευρύτερο νέο αναλυτικό πρόγραμμα της Αγωγής Υγείας και Βιολογίας; Γιατί το λέτε αυτό; Εξηγείστε λίγο περισσότερο.
- Πως σχολιάζετε τις αλλαγές των ΝΑΠ γύρω από το θέμα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης; Ποιες είναι οι κύριες αλλαγές που εντοπίζετε; Με ποιες αλλαγές συμφωνείτε και με ποιες διαφωνείτε; Όπως π.χ. να διδάσκονται θέματα εφηβείας στην Α' γυμνασίου παρά στη Γ' γυμνασίου;
- Πως αξιολογείτε το συγκεκριμένο μάθημα όπως διδάσκετε σήμερα στα σχολεία; Τι νομίζετε ότι 'δουλεύει' και είναι σημαντικό να διατηρηθεί; Τι βελτιώσεις χρήζει; (Probe for both conceptual context (what is taught) and methodology (HOW it's taught))
- Σε ποιο βαθμό νιώθετε ότι οι ανάγκες των μαθητών για τη γνώση αλλά και δεξιότητες σε θέματα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης καλύπτονται από το υφιστάμενο μάθημα στα σημερινά σχολεία;
- Πόσο άνετα νιώθετε να διδάσκετε το μάθημα της Σ.Δ? Γιατί το λέτε αυτό;
- Πόσο καταρτισμένοι νιώθετε να διδάσκετε το μάθημα της Σ.Δ? Γιατί το λέτε αυτό; Υπάρχει διαφορά για εσάς ανάμεσα στην άνεση και κατάρτιση για διδασκαλία του θέματος; Παρακαλώ δώστε περαιτέρω πληροφορίες.

- Ποια θέματα της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης θεωρείτε ότι είναι τα πιο «ευαίσθητα»; (να κατονομαστούν) Πόσο άνετα νιώθετε να διδάσκετε αυτά τα «ευαίσθητα» θέματα (να απαντήσουν για το κάθε θέμα που κατονομάστηκε ξεχωριστά;
- Αν σας ρωτούσα που εστιάζονται οι κυριότερες δυσκολίες που αντιμετωπίζετε κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας του μαθήματος, τι θα απαντούσατε;
- Ποια είναι τα σημαντικότερα εμπόδια που αντιμετωπίζετε κατά τη διδασκαλία του μαθήματος;
- Σε ένα τέτοιο λεπτό θέμα όπως η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση, απαραίτητη προϋπόθεση για την υλοποίηση της διδασκαλίας του μαθήματος είναι η κριτική προσέγγιση του θέματος πέρα από τις δικά μας στερεότυπα, προκαταλήψεις και ταμπού. Τι νομίζετε για αυτό;
- Νομίζετε ότι πιθανά στερεότυπα, προκαταλήψεις και ταμπού των ίδιων των εκπαιδευτικών γύρω από το θέμα της σεξουαλικότητας επηρεάζουν την υλοποίηση της διδασκαλίας της Σ.Δ ή όχι? Αν ναι, με ποιο τρόπο;
- Έχετε παρατηρήσει κάτι συγκεκριμένο σε σχέση με το πιο πάνω, π.χ. σε συζητήσεις μας με άλλους εκπαιδευτικούς, τη διεύθυνση του σχολείου ή μαθητές;
- Επηρεάζουν προσωπικές πεποιθήσεις που ενδεχομένως να προκύπτουν από θρησκευτικά, πολιτικά και πολιτισμικά πιστεύω το διδακτικό έργο των εκπαιδευτικών σε θέματα Σ.Δ.; Με ποιο τρόπο;
- Ποιοι φορείς στηρίζουν το έργο διδασκαλίας Σ.Δ. στους έφηβους από τους Εκπαιδευτικούς. Η Διεύθυνση του Σχολείου σας ενθαρρύνει το έργο αυτό; Με ποιους τρόπους; Οι γονείς θέλουν τα παιδιά τους να μαθαίνουν από εσάς τα θέματα Σ.Δ.; Ποιες οι αντιδράσεις γονιών; Το Υπουργείο Παιδείας σας στηρίζει στο έργο αυτό; Με ποιο τρόπο;

2^{ος} Πυλώνας

Να αξιολογηθούν και να αναγνωριστούν οι διδακτικές ανάγκες των εκπαιδευτικών, προκειμένου να είναι σε θέση να παραδώσουν αποτελεσματικά το μάθημα της Περιεκτικής Σεξουαλικής Διαπαιδαγώγησης:

- Με ποιο τρόπο διδάσκεται σήμερα το μάθημα της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης στα σχολεία;
- Ποία τα διδακτικά μέσα και τρόπους χρησιμοποιείτε κατά τη διδασκαλία του μαθήματος; Εξηγείστε. Παραδείγματα.
- Προτιμάτε τις παραδοσιακές διδακτικές μεθόδους για τη διδασκαλία του μαθήματος (παράδοση ενότητας και ασκήσεις στο σπίτι); Γιατί; Γιατί όχι;
- Πως νομίζετε ότι είναι ο πιο αποτελεσματικός τρόπος να διδάσκεται το μάθημα της Σ.Δ.; (PROBE so they mention things specifically and many examples)
- Θα ωφελούσε ένα τέτοιο μάθημα να έχει διαδραστικό χαρακτήρα ή όχι Για ποιο λόγο το λέτε αυτό; Πως φαντάζεστε αυτό το διαδραστικό χαρακτήρα; Γιατί θα 'δούλευε' /δεν θα δούλευε;
- Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι ένα τέτοιο μάθημα πρέπει να διδάσκεται με πιο χαλαρό τρόπο σε σχέση με τα υπόλοιπα μαθήματα των παιδιών; Εξηγείστε
- Γνωρίζετε άλλους διδακτικούς τρόπους μη τυπικής μάθησης πέρα από εκείνους που έχετε αναφέρει; (πχ. ατομικές συζητήσεις, παίξιμο ρόλων, επιδείξεις, ατομικές και ομαδικές εργασίες, ομαδικές ασκήσεις)
- Πόσο άνετα νιώθετε να χρησιμοποιήσετε μεθόδους μη τυπικής εκπαίδευσης; Για παράδειγμα να χρησιμοποιήσετε μια διαδραστική βιωματική διδασκαλία του μαθήματος;
- Υπάρχει κάτι που θα θέλατε να κάνετε κατά τη διάρκεια του μαθήματος αλλά δυσκολεύεστε να το εφαρμόσετε (πχ. διαφορετική διδακτική προσέγγιση); Γιατί;
- Πως κρίνετε τις υφιστάμενες γνώσεις και δεξιότητες σας σε σχέση με τη διδασκαλία του συγκεκριμένου μαθήματος;
- Τι είναι αυτό που λείπει όσον αφορά την επιμόρφωσή σας για τη διδασκαλία του συγκεκριμένου μαθήματος;

- Τι είδους δεξιότητες θα θέλατε να αποκτήσετε για τη διδασκαλία του συγκεκριμένου μαθήματος;
- Τι είδους ικανότητες θα θέλατε να αποκτήσετε για τη διδασκαλία του συγκεκριμένου μαθήματος;
- Θεωρείτε επαρκής την προ υπηρεσιακή επιμόρφωση για τη διδασκαλία του συγκεκριμένου μαθήματος;
- Υπάρχουν σεμινάρια και διαλέξεις για την υποστήριξη της διδασκαλίας του συγκεκριμένου μαθήματος; Πόσο συχνά έχετε την ευκαιρία να τις παρακολουθήσετε; Είναι επαρκής αυτή η συνεχιζόμενη επιμόρφωση; Γιατί/γιατί όχι;
- Θα ήταν χρήσιμο για εσάς περισσότερη εκπαίδευση στις μεθόδους μη τυπικής εκπαίδευσης συγκεκριμένα ή όχι; Γιατί/γιατί όχι;
- Ποίος θα ήταν ο ιδανικός τρόπος για εσάς να προετοιμαστείτε για τη διδασκαλία του συγκεκριμένου μαθήματος;

3^{ος} Πυλώνας

Να αξιολογηθούν και να αναγνωριστούν οι ανάγκες των εκπαιδευτικών σχετικά με το διδακτικό υλικό (περιεχόμενο, εγχειρίδιο, εκπαιδευτικό υλικό), προκειμένου να είναι σε θέση να παραδώσουν αποτελεσματικά το μάθημα της Περιεκτικής Σεξουαλικής Διαπαιδαγώγησης:

- Ποιές είναι οι θεματικές που περιλαμβάνονται σήμερα στο μάθημα της Σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης;
- Ποια συγκεκριμένα θέματα θεωρείτε ότι καλύπτονται ικανοποιητικά; Με ποιο τρόπο;
- Ποια συγκεκριμένα θέματα θεωρείτε ότι δεν καλύπτονται ικανοποιητικά; Για ποιο λόγο;
- Ποιες άλλες θεματικές χρειάζεται να διδάσκονται στο μάθημα Σ.Δ νομίζετε; Γιατί;
- Αξιοποιείτε στο μάθημα υλικό από διαδικτυακές ή άλλες πηγές όπως εκπαιδευτικά εγχειρίδια μη τυπικής μάθησης, εικόνες, σκίτσα, ταινίες, τραγούδια, παραμύθια, λογοτεχνικά βιβλία, κόμικς;
- Τι είδους υλικό θα θέλατε να είχατε στα χέρια σας το οποίο θα εξυπηρετούσε καλύτερα το μάθημα της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης;
- Αν για παράδειγμα είχατε τη δυνατότητα να έχετε στα χέρια σας ένα νέο εγχειρίδιο, πώς θα περιμένετε να είναι η δομή του;
- Πως θα περιμένετε να είναι το περιεχόμενο του εγχειριδίου;
- Τι θα ήταν σημαντικό /βοηθητικό για σας να περιλαμβάνει αυτό το εγχειρίδιο; Εξηγείστε.
- Τι πιστεύετε για την ιδέα να περιλαμβάνει το εγχειρίδιο διαδραστικές δραστηριότητες; Εξηγείστε αν αυτό θα ήταν θεμιτό για σας ή όχι και γιατί.
- Θα ήταν βοηθητικό για εσάς ένα νέο εγχειρίδιο να περιέχει για κάθε δραστηριότητα ένα θεωρητικό υπόβαθρο, ούτως ώστε να γνωρίζετε ποια μηνύματα θα πρέπει να μεταδώσετε στα παιδιά και ποια επιχειρήματα να χρησιμοποιήσετε; Πως θα ήταν αυτό βοηθητικό;
- Θα ήταν βοηθητικό για εσάς ένα νέο εγχειρίδιο να περιέχει μαζί με τη ενότητα – δραστηριότητα τη μεθοδολογική προσέγγιση ή και εναλλακτικές προσεγγίσεις

(methodology & alternative approaches) που ενδεχομένως να σας βοηθήσουν να διδάξετε τη συγκεκριμένη ενότητα – δραστηριότητα; Πως θα ήταν αυτό βοηθητικό;

- Θα ήταν βοηθητικό για εσάς ένα νέο εγχειρίδιο να περιέχει μαζί με τη ενότητα – δραστηριότητα πηγές και μέσα που ενδεχομένως να χρησιμοποιούσατε για να διδάξετε τη συγκεκριμένη ενότητα – δραστηριότητα; Πως θα ήταν αυτό βοηθητικό;
- Θα ήταν βοηθητικό για εσάς ένα νέο εγχειρίδιο να περιέχει συμβουλές για την καλύτερη εφαρμογή μιας δραστηριότητας καθώς και συμβουλές για την αντιμετώπιση προβλημάτων που ενδέχεται να προκύψουν; Πως θα ήταν αυτό βοηθητικό;
- Πως αξιολογείται, στο παρόν, αν ικανοποιούνται οι δείκτες επιτυχίας των θεμάτων σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης; Πως αξιολογείται γενικά η αποτελεσματικότητα του μαθήματος αυτού; Νομίζετε ότι υπάρχει καλύτερος τρόπος αξιολόγησης; Μπορείτε να προτείνετε τρόπους αξιολόγησης που θα σας εξυπηρετούσαν στη καλύτερη διδασκαλία του μαθήματος; Further probing.....Θα σας άρεσε να υπάρχει ενιαίος τρόπος αξιολόγησης όλων των θεμάτων που σχετίζονται με τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση;
- Υπάρχει κάτι άλλο το οποίο μπορεί να μην έχει αναφερθεί πιο πάνω αλλά πιστεύετε ότι είναι σημαντικό για σας και χρειάζεται να περιλαμβάνεται στο εγχειρίδιο; Εξηγείστε. Παραδείγματα

Μέρος Γ' Κλείσιμο συζήτησης

- Ευχαριστίες για τη συμμετοχή τους στην έρευνα και για το χρόνο που έχουν αφιερώσει
- Υπενθύμιση για την εχεμύθεια και εμπιστευτικότητα των όσων έχουν λεχθεί κατά τη διάρκεια της συζήτησης

www.cfpa.org.cy

2015